

העמק דבר לפרשת קרח

פרק טז

פרק טז, א

א וַיִּקַּח קָרַח בֶּן-יִצְחָר בֶּן-קֵהֶת בֶּן-לֵוִי וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן-פֹּלֵת בְּנֵי רְאוּבֵן :
וַיִּקַּח קָרַח וְגו' וְדָתָן וְאַבִּירָם וְגו'. מלשון ולוקח נפשות חכם. שלקח לב ונפש בני אדם עד שהגיע שקמו המה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים לחלוק על משה ואהרן. והנה לפי לשון הכתוב ודתן ואבירם וגו' מוכח שגם המה היו בלוקחי נפשות ולא בין הנפתיים. וא"כ ויקחו מיבעי.

אבל יש לדעת ולהתבונן מכל ענין הפרשה. מהליכות המחלוקת. ומהעונש שהגיע להם. כי לא נשתוו בערכם ובכוונת מחלוקתם קרח. ודתן ואבירם. ור"ן איש. שהרי אנו רואים שלא היו בכלל לוקחי המחטות אלא קרח ור"ן איש. ולא דתן ואבירם. וגם הנהיג המקום ית"ש כבוד בר"ן איש ולא בקרח ודתן ואבירם כאשר יבואר. ע"כ יש להבין שר"ן איש היו באמת גדולי ישראל בכל פרט גם ביראת ה'. והיה מניעת הכהונה שהוא גורם דבקות ואהבת ה' כאש בוערת בקרבם. לא לשם שררה וכבוד המדומה כי אם להתקדש ולהשיג מעלה זו ע"י עבודה. וגם המה ידעו אשר דבר ה' אמת בפי משה. ואין להרהר אחריו ח"ו. רק הרהרו בלבם אחר רצון ה' ומסרו עצמם למסירת נפש ולמות על אהבת ה' כי עזה כמות אהבה.

וכל זה מבואר במדרש שהביא רש"י במדרש מה ראה קרח לשטות זה. הר"ן איש כבר כתיב את מחתות החטאים אלה בנפשותם. אבל קרח שפקח היה מה ראה כו' ולכאורה אינו מבואר מה זה ישוב על ר"ן איש במה שכתוב את מחתות החטאים וגו'. [וידעתי שיש מקום לפרש ע"פ דאיתא בסנהדרין (נב,א) שפירוש בנפשותם על עסקי נפשותם שאכלו ושתו בבית קרח ועי"ז נפתו. אבל מכל מקום נראה שבעלי המדרש כיונו באופן אחר]. אלא משמעות זה הכתוב הוא כעין פירוש הכתוב בנזיר שנטמא (לעיל ו,יא) וכפר עליו מאשר חטא על הנפש. וביארנו שמה שנצטער מיין, והוא כדי להשיג מעלת רוח הקודש ולהיות קדוש לה'. וזה אינו לפי ערכו. והבחינה על זה שהרי נטמא ואמר הכתוב דמי שציער את

נפשו להשיג מעלת רוח הקודש ולהיות קדוש לה'. וזה אינו לפי ערכו. והבחינה על זה שהרי נטמא ואמר הכתוב דמי שציער את נפשו להשיג מעלה שאינו בר יכולת להשיגה. מיקרי חוטא על נפשו. והכי נמי המה בקשו להשיג מעלת אהבת ה' ע"י עבודה, אף על פי שידעו שלא יינקו ובודאי יקוים דבר משה וזה מיקרי החטאים האלה בנפשותם. שביקשו לאבד את נפשותם רק להשיג מעלת אהבת וחסידות מה שאינו לפי הרצון ממנו ית"ש. ומשום הכי סמך ענין הלז לפרשת ציצית. שהוזהרו חסידי עליון בחוט של תכלת. שבכל חסידותם לא יסורו ממצות ה' כמו שביארנו באזהרה ולא תתורו וגו'. והר"ן איש סירבו על זה והגיע להם מה שהגיע. והנה לא היה אפשר להם לקחת מחתות וכדומה ולהקריב במשכן. שהרי הלויים שמרו שלא יקרב זר, משום הכי היו מוכרחים לעשות מחלוקת על משה ואהרן ולפרוץ גדר. כל זה היה הליכות ר"ן איש ובשביל שמכל מקום כיונו לשם שמים משום הכי נענשו בשריפה באש שיצא מקדש קדשים והיה בזה ענין כבוד ג"כ כמו שיבואר. לא כן דתן ואבירם המה היו רחוקים מתאוה עליונה זו. כי אם שהיו בטבע בעלי מחלוקת ושונאי משה עוד במצרים. כדאיתא בנדרים דף סלקא דעתרב' ומכל שכן עתה כאשר נגזר עליהם למות במדבר ולא ליכנס לארץ זבת חלב ודבש. משום הכי נענשו בבליעה בארץ כרוח הבהמה. אמנם קרח באמת היה אדם גדול וראוי לתאות הר"ן איש. וכה היה נראה לפני בני"א שזהו מבקש גם הוא. אבל באמת תוכו לא כן היה וקנאת השררה אכלתהו ע"כ עשה מעשה הר"ן איש ונענש כדתן ואבירם. והיינו שתמה המדרש אבל קרח שפיקח היה לא נכנס לשטות לבקש חסידות מה שאין כן רצון הקב"ה. וע"כ כסבור להשיג תאות הכבוד. והיה נכון לבו בטוח שיצא לחיים. א"כ מה ראה לבטוח לחלוק על משה. וכל דברים אלו מבואר בפסוק בפרשת פינחס הוא דתן ואבירם קריאי העדה אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם על ה' מבואר שהר"ן איש הצו על ה'. והמה הצו על משה ועל אהרן. ויבואר עוד שמה זהו כלל הענין. וע"י בספר דברים (יא,ה) בפסוק ואשר עשה לכם במדבר וגו'. והנה ידוע אשר יראי ה' ועמוסים בפרישות אינם יכולים להצית מחלוקת. שנדרש לזה לגבב דברי נרגן ולשה"ר וכדומה. וגם כי באמת בלבם האמינו במשה ותורתו. רק שהיה קשה לקבל זה הדין. וא"כ לא מצאו ידים לעשות מחלוקת. וכן דתן ואבירם שהיו ידועים לבעלי ריב ומדון ושונאי משה. לא היה בכחם להמשיך הקהל אחריהם. ומי פתי יסיר דעתו אחר אנשים שהולכים אחר לבבם. אבל קרח שהיה גדול הדור הוא היה בכוחו להמשיך אחריו רבים וכן שלמים. ובאשר גם הוא לאו אורחיה לדבר עם בני"א ולפתות ברוב דברים. ע"כ לקח אליו את דתן ואבירם ומסר להם דברים כפי דעתו הרחבה. והמה הלכו בשליחות קרח ולקחו לבב ר"ן איש להמשיך אחר קרח. נמצא כל הענין נקרא ע"ש קרח והוא העיקר ודתן ואבירם האמצעים אשר ע"י

הרחיב הפרצה משום הכי כתיב ויקח קרח והם אחריו. ואחריהם נמשכו ר"ן איש חסידי הדור.

ועליהם נאמר (משלי כ"א) אדם תועה מדרך השכל בקהל רפאים ינוח. פירוש רפאים הוא כמו פראים. אלא פראים הוא בלי עול דרך ארץ ורפאים הוא בלי עול מלכות שמים ויראת ה'. ואמר הכתוב כי מי שהוא ירא אלהים באמת אלא שתועה מדרך השכל, הרי סופו לנוח בקהל רפאים. ולהיות אפיקורוס ולבזות חכמים כמו אפיקורוס ממש, ועיין דברים ב' י"א וכן היה בר"ן איש הללו, שתעו מדרך השכל. ונמשכו אחרי פרעות דתן ואבירם ובזו את משה ואהרן.

פרק טז, ב

ב ויקמו לפני משה ואנשים מבני-ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי-שם :

נשיאי עדה. מנהיגי הדור.

קריאי מועד. שישבו עד כה עם משה ואהרן בכל מועד שנדרש לעצה ותושיה. **אנשי שם.** משמעו בשני אופנים. א' מפורסמים בשם לאנשי מעלה. ב' אנשי מעשה טוב ועל זה כתיב טוב שם משמן טוב. ובמשנה אבות פ"ד, יב וכתר שם טוב עולה ע"ג [נאולי בא זה הלשון ממה שכתוב בפרשת נח ויהיו בני נח שם וגו'. וביארנו מלשון ויהיו. דמי שנהג במצות ומע"ט נקרא ע"ש שם. וזהו אנשי שם].

והודיע הכתוב עד כמה הגיע כח דברי נרגן של קרח דתן ואבירם. עד שלקחו לב אנשי מעלה הללו. שמצד הסברא לא היו ראויים לבא לידי מדה זו לומר למשה ואהרן למה תתנשאו על קהל ה' אם צד שהיו נשיאי עדה וכל מנהיג יודע שאי אפשר להנהיג את הדור בלי איזה התנשאות. וא"כ לא היה להם לשפוט את משה ואהרן למתנשאים שלא לשם שמים ח"ו אם מצד שהיו קריאי מועד, וישבו יחדיו עמם. וראו רוב ענותנותם והליכות דרך ארץ שלהם שלא בהתנשאות יתירה ח"ו. אם מצד שהיו אנשי שם. ואין איש אפרתי מוצא פה ולשון להגיד למי שגדול ממנו מדוע תתנשאו אפילו אם היה כן ח"ו. וזהו מדת פחותי ערך וכל הפגום פוגם. אם צד יראת ה' ודאי לא היה ראוי להרהר אחר רבן של ישראל להוכיח אותם, אם לא בעבירה ברורה כשמש אשר על זה מצוה להוכיח אפילו תלמיד לרב. אבל כל כך גבר פתוי אנשי נרגן אלו. עד שנשקע המון המניעות בתוך ים דבריהם.

פרק טז, ג

ג וַיִּקְהָלוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב-לָכֶם כִּי כָל-הָעֵדָה כָּלָם קְדוּשִׁים וּבְתוֹכְכֶם ה' וּמִדְּוַע תִּתְנַשְּׂאוּ עַל-קֹהֵל ה' :

כי כל העדה כלם קדושים ובתוכם ה'. מוכשרים שתשרה עליהם שכינה ורוח הקודש גם אלו לא היה משה בקרבם. ורק עתה עוד משה חי. והוא גדול מהם. בא הדבור הכל על ידו. וידוע מאמרם ז"ל בפרק יש נוחלין (קלד,א) שהיו בימי הלל כמה שראוי היה לחול עליהם רוח הקודש כמו על משה אלא שאין הדור ראוי לכך.

וכבר פירשנו בספר שמות (יג,ג) דבר המשורר בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו. כי בהיותם במצרים לא היו גדולי הדור המכונים בשם ישראל ראויים לרוח הקודש ולהשיג מעלת הקדושה מחמת שני דברים, א', מחמת שהיו במצרים מקום טומאה ואין השכינה שורה שם, ב', שהיה בית יעקב היינו כל הדור מעורבב במעשה עם לועז, ואם כן אין הדור זכאי לכך. אבל בצאת ישראל ממצרים. וגם בית יעקב מעם לועז, היתה יהודה לקדשו - השיג מעלת הקדושה, ישראל ממשלותיו - גדולי הדור לכוחם הגבוה למשול ביראת אלהים, וכפי הדרש במ"ק (טז,ב) על הפסוק (שמו"ב, כג,ג) אמר אלהי ישראל, לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים. מי מושל בי כו'.

והיינו שאמרו - כי לא כן בדור הזה אשר כל העדה כלם קדושים והשכינה שרויה ביניהם, וא"כ אף על פי שהיו באמת ודאי יודעים שמעלת משה ואהרן גדולה מהם. אבל מדוע תתנשאו וגו'. והרי גם בלעדי משה ואהרן היתה השכינה שורה על אחרים שראויים לכך.

פרק טז, ד

ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו :

ויפול על פניו. לתפלה. וכפירוש רשב"ם. וכמו שכתבתי בספר ויקרא ט' כ"ד ובכמה מקומות ובין כך השיג רוח הקודש וידע להשיב דבר. ועיין להלן פסוק י"ז.

פרק טז, ה

ה וַיִּדְבֹר אֶל-קִרְח וְאֶל-כָּל-עֵדְתוֹ לֵאמֹר בִּקֶּר וַיִּדַע ה' אֶת-אֲשֶׁר-לוֹ

וידע ה' וגו'. באשר ידע משה שבלבם על כהונה ועל לוייה, ועוד מה שבלב קרח על נשיאת אליצפן. ע"כ השיב משה שלשה דברים.

וידע ה' את אשר לו. היינו לויים שנאמר בהם (שמו' לב,כו) מי לה' אלי. וכבר ביארנו שם. שהם מייחדים מעשיהם אך לשם שמים ולכבודו ית'.

ואת הקדוש. היינו קדושת העבודה.

והקריב אליו. מכבר בעת בריאת שמים וארץ בטבע היצירה כך הוא נשמת אהרן מסוגלת לכהונה. ונשמת הלויים להיות נבחרים לשמו. אלא שהגיע ע"י גלגולי מעשה העגל להתגלות הענין ועיין להלן י"ז י"ט מה שכתבתי שם.

ואת אשר יבחר בו. היינו לנשיאות. שדרך להתחלף. אבל לא כרצון בני האדם אלא אפילו ריש גרגותא משמיא מוקמי לה. והוא ית'. יקריב אליו בכל דור ודור. ואמר על כל אלה בקר. אין פירוש מחר דוקא, אלא משמעו שיגיע עת אשר יהיה הדבר ברור לכל, ומכונה בשם בקר שהיום מבקר ומוכיח כל דבר על מכונו והיה זה ברוה"ק, כי ללויים עוד לא הגיע הבחינה למחר עד שהגיע דבר המטות.

פרק טז, ו

ו זאת עשו קחו-לכם מחתות קרח וכל-עדתו:

זאת עשו. מיד לצורך הענין שהוא מביא לביקור בדבר הכהונה ואת הקדוש ועל זה אמר.

פרק טז, ז

ז ותנו-בהן אש ושימו עליהן קטרת לפני ה' מחר והיה האיש אשר-יבחר ה' הוא הקדוש רב-לכם בני לוי :

ותנו בהן אש. בתוכן, ולא עליהן שיהא מלאות גחלים כמו ביוה"כ, כדי לשנות מדרך עבודה. ועיין להלן י"ח.

לפני ה' מחר. זה הפרט יתגלה ביום מחר. ומובן דאינך פרטים יתגלו כל דבר בעתו וכן אפילו ענין הנשיאות בהמשך הזמן ניתן לדעת, אשר אך לו ית' המתנשא לכל לראש.

פרק טז, ט

ט המעט מכם כי-הבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבד את-עבדת משכן ה' ולעמד לפני העדה לשרתם :

המעט מכם. לפירוש המפרשים המעט לכם מיבעי. אלא הכי פירושו. וכי עון קל הוא, שאתם באמת מוכשרים להשיג רוח הקודש ונבואה ע"י מה שהבדיל למשכן ה'.

ולעמוד לפני העדה לשרתם. בכל דבר שבין אדם לשמים, בתפלה וכדומה, כמו שכתבתי בספר דברים (י, ח) וכל זה גורם אהבת ה'. ובכל זאת ובקשתם גם כהונה. ואם כן אות הוא שלא משום שאתם מבקשים חסידות ואהבת ה' אתם נכנסים לתגר הלז. אלא משום כבוד הכהונה. וכי עון קל הוא בעיניכם לבקש להשתמש בתגא של עבודה לכבוד עצמכם, וזה

עצמו כדאי למנוע מכם תאווה זו. דבאמת מעלת הכהונה אינה ראויה כי אם למי שזוכה לעשות מעשיו אך לשם שמים ולא לכבוד עצמו. ועיין מה שכתבתי בספר שמות (כח, לה).

פרק טז, יא

יֵא לְכֵן אֶתְּה וְכַל-עֲדֹתְךָ הַנְּעֻדִים עַל-ה' וְאַהֲרֹן מֵה-הוּא כִּי (תְּלוּנֹו) [תְּלִינֹו] עֲלִיו :
הַנְּעֻדִים. עלינו. על ה' לתקן באשר הוא ית' היסב להתחר בנו. וכיוצא בזה בספר שמות ט"ז ז' כמו שכתבתי שם בשם המכילתא ועיין להלן י"ז כ'.

פרק טז, יב

יב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקַרְא לְדָתָן וְלֵאבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה :
לֹא נַעֲלֶה. שהמשכן היה עומד במקום גבוה כמו בהמ"ק. ומשה וב"ד היו בהר. ועיין מה שכתבתי להלן כ"א י"ט על הפסוק ומנחליאל במות. ע"כ אמרו לא נעלה.

פרק טז, יג

יג הַמַּעֲט כִּי הֶעֱלִיתֵנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ לְהַמִּיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי-תִשְׁתַּרְר עֲלֵינוּ גַם-הַשְּׁתַּרְר :

להמיתנו במדבר. אי אפשר להבין הדברים כמשמעו. דהאיך משה ממיתם ח"ו. אלא על כורחך כונתה שחושדים אותו שהוא מבקש מה' שיגזור כן באשר ידע שלא יבא לא"י ושוב לא ישתרר עליהם. דזה היה ידוע דיהושע מכניס ישראל לארץ, כמו שכתבתי ריש פרשת שלח (יג, ב) משום הכי ביקש מה' שיעכבם במדבר ארבעים שנה ובזה האופן. כדי שיהא הוא מתנשא לראשם.

גם השתרר. לא השתררות לבד ביקש בזה אלא עוד דבר גדול אשר ההשתררות טפלה לאותו דבר ורמזו לו בזה שגם חייו לא היה בטוח שהרי הנבואה היה ידוע דמשה מת במדבר. ע"כ ביקש כל זה כדי שיחיה וגם ישתרר. וכל זה הטילו קוצים לעיני משה.

פרק טז, יד

יד אֶף לֹא אֶל-אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ הַבְּיֹאתֵנוּ וְתַתֵּן-לָנוּ נַחֲלֹת שְׂדֵה וְכָרִם הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הֵהֱם תִּנְקַר לֹא נַעֲלֶה :

אף לא וגו' ותתן לנו וגו'. עוד לא הביא ואתנו. והנה מתפאר עלינו כי נותן לנו וגו'.

פרק טז, טו

טו ויחר למשה מאד ויאמר אל-ה' אל-תפן אל-מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את-אחד מהם :

ויחר למשה. נצטער הרבה ואינו מלשון כעס. וכמו שכתבתי בספר בראשית (לא, לה-לו). אל תפן אל מנחתם. פרש"י מנחות התמידים. אינו עפ"י הגמרא בחגיגה (ו',ב) שמשעת מרגלים לא הקריבו תמידים כלל, וא"כ לא היתה מנחה. והנראה ע"פ מה שכתבתי ריש ספר ויקרא (ב,א) דלהשחתת המדות הבאה ע"י אחת מארבע מרות שנתקלקלו. באה מנחה לכפר ולרפא חולי המרה ומה שנתעוות בשעת החולי, וכענין האמור בשאול אם ה' הסיתך בי ירח מנחה ובמלאכי (ב,ג) וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' וגו' מאין פנות אל המנחה יע"ש. ואמר משה שאם יביאו מנחה לכפר על דברי עזות כל כך שדברו בשביל כעס ותרעומת עלי.

אל תפן אל מנחתם. כי לא מחמת כעס ומכאוב לב הגיע להם זה העון. שהרי אין להם על מה לכעוס שהרי לא חמור אחד מהם נשאתי.

(הרחב דבר:) ובזה יתפרש יפה מקרא ישעיה (א,ג) לא תוסיפו הביא מנחת שוא שאין לו משמעות. ולדברינו הפירוש, שמביאים על מה שעושים שלא כראוי כאלו בא להם מחמת קלקול איזה מרה. שמביאים לידי מעשים אלו. ובאמת המה עושים בשאט נפש בלא הסתת הטבע המקולקל. וא"כ ה"ז מנחת שוא).

לא חמור אחד מהם נשאתי. לפי הפשט מנהגם היה שהמשתרר על הציבור ינשא על הסוס כלשון המקרא בקהלת ראיתי עבדים על סוסים ושרים וגו' אלמא דראוי להיות להיפך. אך גם המשרת את אדוניו בדרך נותנים לו חמור. ואני לא לבד שלא לקחתי סוסו של אחד מהם אפילו חמור לא לקחתי לרכוב.

(הרחב דבר:) ורש"י פירוש בשם מדרש חז"ל אפילו חמור שהרכבתי את אשתי בשעה שהלכתי ממדין למצרים לא היה משלהם. ויש להעיר יאמר רבותא יותר שהלחם שאכל במצרים לא היה משל צבור? אלא מזה מוכח שהעוסק בתמידות בצרכי צבור אין זה מן החסידות שלא יאכל משלהם. שהרי יהיה מוכרח להאציל איזה שעה למצוא פרנסתו ולא לעסוק בצרכי צבור. והרי נוח להם שגם באותה שעה יהא שקוע בצרכיהם ויהי ניזון משלהם. וגם משה ניזון אז משל צבור. ורק החמור שהביא את אשתו היה משלו. ובאמת לא יח' בשביל שנצרך משה לאשתו ובניו במצרים. שהרי מיד שבו למדין. אלא כך בקשה היא ממנו לראות תפארת יציאת מצרים וכדתיניא במכילתא פ' יתרו. ודבר שבאמת אינו

ההכרח לחייו של העוסק בצרכי צבור. ודאי ממדת חסידות שלא להעמיס על הציבור יותר מן ההכרח לחייו).

ולא הרעתי את אחד מהם. להתכבד בקלון מי מהם שיהא גורם כעס המביא לידי עזות בלי דעת. אבל המה אינם בכעס כי אם עזי נפש ברצון וא"כ אין ראוי שיקובל מנחתם לכפרה על זה.

פרק טז, טז

טז ויאמר משה אל-קרח אתה וכל-עדתך היו לפני ה' אתה והם ואהרן מִחֵר :

היו לפני ה'. במ"ק (טז,א) פירוש חז"ל לפני בי"ד. ולמדו מכאן דמזמינין לדין. והוא פלא, איזה דין תורה היה כאן, והאיך מוכח מלפני ה' בכאן יותר מבכל מקום דמשמעו לפני אהל מועד. אלא הוא שהיה קשה לחז"ל מה העלה משה בזה המאמר יותר ממה שכבר אמר לקרח. וכבר הערו המפרשים ז"ל בזה.

אבל כד דייקת, לא צוה הפעם ליתן אש במחתות. והסיבה לזה שמתחלה הבין משה שקרח ודתן ואבירם כופרים בכל מה שאמר משה בשם ה' שלא כן הוא. ומשום הכי אמר שיתן אות במה שכולם יהיו נשרפים מאש הקטרת, רק את אשר יבחר ה' הוא יחיה. אבל עתה התבונן מדברי דתן ואבירם שהוא נחשד דהקב"ה עושה ע"פ בקשת משה. וגם זה עון פלילי. וכדאיתא במס' שבת דף קמ"ט ב' כל מי שחבירו נענש ע"י אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, שנאמר לא יגורך רע. מכל שכן לבקש רע על דורו ח"ו. ולפי זה החשד מה יועיל זה האות שלא יאמרו גם בזה ככה.

משום הכי אמר היו לפני ה'. היינו דין תורה. והענין, דכל דיני תורה הקבועים לדורות המה עיקר טבע הבריאה כמו חקות שמים וארץ כמו שכתבתי בספר בראשית א' א' ובספר ויקרא ר"פ בחקתי. והנה מכבר נאמר פרשה לדורות בפרשת בהעלותך (ח,יט). ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקודש. והלא לא כפרו קרח ודתן ואבירם בתורת משה הבא לדורות עולם שהם חקות שמים וארץ. אלא חשבו שכל גדולי ישראל ראויים לגשת אל הקודש. ע"כ היה בזה דין תורה שאם אינם ראויים יהיה ניגפים ומתים מיד ולא מהקטרת כלל יגיע העונש. שזהו עונש לשעה, ולא טבע שמיקרי דין תורה. משום הכי ניתן לחשוד. אלא הזמינו עצמכם לדין. היינו לעונש הניגשים אל הקודש שלא כראוי.

פרק טז, יז

יז וְקָחוּ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קִטְרֹת וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי ה' אִישׁ מִחֶתְתּוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתַיִם מִחֶתְתּוֹ וְאֶתְהָ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ :

ונתתם עליהם קטרת. ולא הזכיר אש וכמו שביארנו. ומכל מקום שייך לשון והקרבתם. באשר שהוא דרך הקרבה, כמו דכתיב הקטרה בשמיני למלואים אף על פי שעדיין לא ירד האש. ואף על פי שנצטוו ברוח הקודש שיעמדו כולם בקטרת כמו שכתבתי לעיל ד' מכל מקום ברור שלא היה דבור מפורש בזה, שהרי לא נכתב אלא ברוח הקודש ראה כי כן יש לצוות ולעשות. והיה סבור מתחלה לצורך הענין שישימו גם אש. ועתה ראה לצורך הענין שיהיו בלא אש. ויהא ניכר לכל אדם שיצא האש מלפני ה' הוא קודש הקדשים ולא מאת הקטרת. ועיין להלן (יז, יב) בדיוק לשון ונתתם ולא ושימו. כמו לעיל ט"ז ז' וכן בסמוך כתיב ושימו. אלא שהוא מושם שכן צוה משה שלא יתנו אש עיי"ש.

פרק טז, יח

יח וְיִקְחוּ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיְשִׂימוּ עֲלֵיהֶם קִטְרֹת וַיַּעֲמְדוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמִשָּׁה וְאֶהָרָן :

וינתנו עליהם אש. כאשר הר"ן איש מאז היתה תשוקתם להקטיר לפני ה' גם שלא ברצון ה', אלא שלא יכלו לבא לאהל מועד שהלויים היו לגדר. ועתה כי נפרץ הגדר והגיעו לידי מעשה זה של המחתות שוב לא שמעו למשה אלא עשו כמו שאמר משה תחלה. ומשום הכי לא כתיב ויעשו כן. אלא ויתנו עליהם אש. וכתיב עליהם. ולא בהן היינו מלאות גחלי אש כעבודת יוה"כ אחר שנתכוננו להקטיר באופן היותר טוב ולא כדבר משה. **ומשה ואהרן.** ולא כמו שאמר משה שיעמוד אהרן עם חמשים ומאתים איש. אלא עמד עם משה. והיינו משום שלא שמעו הר"ן איש לפקודת משה. ואהרן לא הורשה לעמוד עם אש שלא בזמנו. ע"כ סר מחברתם ועמד עם משה בפני עצמו לראות מה יעשה ה'.

פרק טז, יט

יט וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת-כָּל-הָעֵדָה אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד-ה' אֶל-כָּל-הָעֵדָה : וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח. עוד מבערב הקהיל עדה שיהיו מוכנים לבא בבוקר אל אהל מועד. לראות שיקובל הקטרת שלו לרצון. כאשר בטוח היה כפרש"י בשם המדרש שראה כ"ד משמרות (וטעות הדפוס הוא במדרש רבה וצ"ל י"ד משמרות שיצאו מהימן מבני קרח) מבניו.

את כל העדה. לא כל עדת ישראל נקבצו ובוא לכך. שהרי בסמוך (פסוק כד) כתיב דבר אל העדה לאמר העלו מסביב וגו'. הרי היתה עדה אחרת סביב משכן קרח דתן ואבירם רחוק מאהל מועד אלא הכי פירושו אותו העדה שנקהלו לפתח אהל מועד לא היתה ביאתם לכבודו של משה ואהרן ולראות במפלתן של המלינים עליהם. אלא להיפך שהיה כל הקהל באים מחמת שהקהיל קרח לראות בקלקלתם של משה ואהרן חלילה. אבל מי שלא נפתה לקרח לא הלך כלל לפתח אהל מועד ואדרבה כמה נקבצו לדתן ואבירם להתרעם עליהם וברוך חכם הרזים שאין דעתם של בני"א שוה.

אל כל העדה. בשביל שהנקהלים החלו להתלוצץ ולהקל בכבוד משה ואהרן. ע"כ נראה כבוד ה'. ונפל פחד ה' עליהם.

פרק טז, כא

כא הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאָכְלָה אֹתָם כְּרֹגֶעַ :

העדה הזאת. שנקבצו ובאו הנה. וראוים לעונש משום שהיו מקטנים אמנה בדבר משה.

פרק טז, כב

כב וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי הַרוּחַת לְכֹל-בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יַחֲטֵא וְעַל כָּל-הָעֵדָה תִּקְצֹף :

לכל בשר. שרוח שלו רך ונפתה כמו בשר שהוא רך. וכדאיתא בסנהדרין (סא,ב) מפי אחרים גריר אבתרייהו. ועוד יש לפרש לכל בשר שהרוח דומה לבשר, להיותו נמשך אחר הנאת עצמו. והרי זה כמו תענוג בשרים. ועיין להלן (כז,טז) ובספר בראשית (ו,ג) וס' דברים (ה,כג). והנה הועילה תפלתם ובא דבור בפני עצמו על עדה אחרת שעמדו סביב למשכן קרח דתן ואבירם.

פרק טז, כד

כד דַּבֵּר אֶל-הָעֵדָה לֵאמֹר הֲעֵלוּ מִסְבִּיב לְמִשְׁכַּן-קָרַח דָּתָן וְאַבִּירָם :

למשכן קרח דתן ואבירם. אבל הר"ן איש נצולו מגזירה זו דבליעה. משום שהם כיונו לשם שמים, וגם בעיקר המחלוקת היו נפתים כמו שכתבתי לעיל (פסוק א). וכל חטאם היה בהקריבם לפני ה'. וע"כ לא נענשו בני ביתם כמו קרח דתן ואבירם.

פרק טז, כה

כה וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיִּלַּךְ אֶל-דָּתַן וְאָבִירָם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל :

וילך אל דתן ואבירם. לפי הפשט הלך להזהיר את העדה כאשר נצטוה. אבל בסנהדרין (קי,א) למדו מכאן שאין מחזיקין במחלוקת. הרי פירשו שהלך משה להוכיחם ולפייסם. ולמדו זה מדלא כתיב וילך אל משכן קרח דתן ואבירם. אלא הלך גם לזה התכלית לפגוע בדתן ואבירם שהיו אצל משכן שלהם, ולא כקרח שהיה אז פתח אהל מועד.

וילכו אחריו זקני ישראל. בכל מקום שהלך משה לצורך ישראל הלכו אחריו הזקנים לסייעו לכבודו. אך כתיב מפורש כאן. באשר משה בעצמו לא קרא אותם לכבודו. משום שראה עדה גדולה מקילים בכבודו ושמחים בכשלונו. וכסבור היה אולי הזקנים ג"כ רוח אחרת בקרבם. משום הכי מפרש הכתוב כי הלכו אחריו זקני ישראל כדרך הנשיא מהלך וזקנים אחריו.

וראוי לדעת כי נשתנה מנהג הכבוד ממה שהיה בימי האבות שמבואר בספר בראשית מ"ח ט"ו להיפך ע"ש בשם מ"ר.

פרק טז, כו

כו וַיְדַבֵּר אֶל-הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ-נָא מֵעַל אֹהֲלֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל-תִּגְעוּ בְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן-תִּסְפוּ בְכָל-חַטָּאתָם :

וידבר אל העדה לאמר. אחר שהוכיחם ולא הטו ואזן. או כאשר ראה שכל כך העיזו שלא יצאו לקבל פני משה והזקנים כפי דרך ארץ שוב ידע שאין תקוה מהם. **פן תספו בכל חטאתם.** באיזה חטא קל שלהם. אף על פי שאינו הולך אחריהם בעון מחלוקת החמור. מכל מקום אם יהיה בידם איזה חפץ שלהם. וחל על זה חרון אף ה' ובעידן ריתחא ענשי אעשה ג"כ יחול החרון על האדם. והיינו פירוש בכל חטאתם. אפילו חטא אחר שלהם שיש עמכם.

פרק טז, כז

כז וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן-קָרַח דָּתַן וְאָבִירָם מִסְבִּיב וְדָתַן וְאָבִירָם יָצְאוּ נֹצְבִים פֶּתַח אֹהֲלֵיהֶם וּנְשֵׂיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם :

יצאו נצבים. לא נחתו מפחד אשר לפניהם. וכסבורים שלא בא משה והזקנים אלא להזהיר את העם שלא יהיו נגררים אחריהם ולא יהיו נספים בעוה"ב.

פרק טז, כח

כח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי-ה' שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל-הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי-לֹא מִלְּבִי :

כי לא מלבי. הוא דבר אחר. ואמר שני דברים. א' כי לא הייתי בודה מלב אלא בשליחות ה'. ב', כי לא בקשתי מהקדוש ב"ה גדולות לאחי ולשבטי. ולא כמו שחשבו דתן ואבירם.

פרק טז, כט

**כט אִם-כָּמוֹת כָּל-הָאָדָם יִמְתּוּן אֱלֹהִים וּפְקֻדַת כָּל-הָאָדָם יִפְקֹד עֲלֵיהֶם לֹא ה' שְׁלַחְנִי :
וּפְקֻדַת כָּל הָאָדָם. לעזוב מה שלהם לזרעם אחריהם. וכדומה מה שהחולה מפקד מחמת מיתה שאינה פתאומית. אזי תדעו כי לא ה' שלחני. והכל בדוי והמה נקיים לגמרי.**

פרק טז, ל

ל וְאִם-בְּרִיאָה יִבְרָא ה' וּפְצָתָהּ הָאָדָמָה אֶת-פִּיהָ וּבִלְעָה אֹתָם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעֶתֶם כִּי נֹאצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת-ה' :

וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה'. במה שחשבו כי הוא מלבי. היינו שאני בקשתי זאת. ולאהבת הקב"ה אותי נשא פני לדכא את ישראל ולהוריד כבודם. וא"כ הרהרו גם אחרי וגם אחרי הקב"ה ששמע בקול איש על זה. משום הכי יהיה ענשים כל כך קשה שירדו חיים שאולה. אבל אם היה באמת ע"י בקשת משה. אף על פי שהיו מכל מקום ענשים על שחשדו גם זה שלא בא בשליחות כלל. אבל זה החשד של שקר לא היה אלא על משה ואין זה נאץ את ה'. והיה העונש קל מזה. שהיו מתים במגפה וכדומה.

פרק טז, לא

**לא וַיְהִי כְכַלְתּוֹ לַדְּבָר אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבְקַע הָאָדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם :
וַתִּבְקַע הָאָדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם. לא נפלו תיכף ומיד כמו ברעידת הארץ, דאי היה כן לא היה עוד רעש ופחד על מי שלא נפל כרגע. אלא מתחלה נבקע ונעשה פה ואחר כך.**

פרק טז, לב

לב וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת-פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת-בְּתֵיהֶם וְאֶת כָּל-הָאָדָם אֲשֶׁר לָקְרַח וְאֶת כָּל-הָרְכוּשׁ :

וַתִּפְתַּח וְגו'. אותו הפה החל לבלוע בכח המשיכה אחד אחד מי שהיה ראוי להבלע.

ואת בתיהם. אין הכוונה בתים ממש. שהרי לא היה להם מתים כי אם אהלים. אלא הפירוש משפחתם וזרעם, כמו בית יעקב וכמו שכתבתי בספר שמות (יב, כג וכז). ומשום הכי פירש הכתוב ואת כל האדם אשר לקרח. דלא כמו דתן ואבירם שנבלע כל זרעם ולא נשתייר מביתו מאומה. מה שאין כן קרב שבניו לא מתו. אלא כל האדם היינו עבדיו והנגררים אחריו באהלו. וקרח עצמו לפי המדרש נבלע גם הוא עמם. ולפי הפשט יבואר עוד להלן (כו, י).

פרק טז, לג

לג וירדו הם וכל-אשר להם חיים שאלה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל:

חיים שאלה. עמוק לפי תהום. ואף על פי שלא נראה לאדם מה שנעשה עמם בבטן הארץ. אבל הכתוב מגיד שכך היה.

ויאבדו מתוך הקהל. לא כמו קבורים שניכר כמו אדמה חפורה בזה המקום. אבל כאן כשנסתם הפה היו אבודים ולא ניכר מקומם איה.

פרק טז, לד

לד וכל-ישראל אשר סביבתיהם נסו לקלם כי אמרו פן-תבלענו הארץ:

לקולם. בשעה שהפה היה שואף ובולע היו צועקים מר. וחשו שארי אנשים פן אח"כ יהיה הפה בולע גם אותם. כמו שבית דתן ואבירם היו נבלעים אחד אחד מכל המקום שהיו.

פרק טז, לה

לה ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטרת:

מאת ה'. ולא מאש הקטרת. אלא מאת ה' היינו מקודש הקדשים. והיה בזה מיתה במגפה כמו הדין להזר הקרב. ועיין להלן י"ז י"ד. אמנם נתכבדו שהיה בזה כעין שריפת נדב ואביהוא דכתיב ג"כ מאת ה'.

פרק יז

פרק יז, ב

**בְּאֵמֶר אֱלֹ-אֱלֶעָזֶר בֶּן-אֶהֱרֹן הִכְהֵן וַיִּרַם אֶת-הַמַּחֲתָת מִבֵּין הַשְּׂרָפָה וְאֶת-הָאֵשׁ זָרָה-
הַלְּאֵה כִּי קִדְּשׁוּ:**

אל אלעזר. שהוא היה ממונה על המזבחות בעבודת משא בני קהת. וממילא היה בידו כל צרכי המזבח.

ואת האש זרה הלאה. לא יחזיר האש על המזבח. ולא להשתמש בה.

כי קדשו. אין הפירוש מלשון קדושה דא"כ הכי מיבעי כי קדושים המה. שהרי כבר המה קדושים בהיותם על המזבח וגם ע"פ דקדוק לה"ק כי נקדשו מיבעי. אלא משמעות קדשו כמו לא יהיה קדש בבני ישראל. דמשמעו שנתחלל מחשיבותו ונעשה קדש. כך אש המזבח שהיה קדוש ועתה קדשה ונתחללה. ע"כ אינם ראויים לא למזבח ולא לחול, כמו כל קדושת הגוף שאין לו פדיון בנפול בהם מום וכדומה.

פרק יז, ג

**גַּאת מַחֲתוֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צְפוּי לְמִזְבֵּחַ כִּי-
הַקְּרִיבָם לִפְנֵי-ה' וַיִּקְדְּשׁוּ וַיְהִיו לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:**

את מחתות. חזר להמחנות שהמה לא נתחללו מקדושתם. ואדרבה העלה המקום ית' אותם מקדושה קלה לחמורה כדאיתא במנחות (צט,א) דמתחלה היו תשמישי המזבח ועתה נעשהו גוף המזבח.

החטאים האלה בנפשותם. כבר נתבאר שר"ן איש הללו היו חסידי הדור. ומסרו נפשם על אהבת ה' ומשום הכי כתיב זה הלשון כמו בנזיר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש אלא דשם כתיב על הנפש דמשמעו על הנפש החיוני לצערו מבלי הועיל לפי כחו כמו שכתבתי לעיל שם. וכאן כתיב בנפשותם והוא נפש המעלה שנקראת נשמה. שחטאו במה שרצו להעלות אותה ע"י אבדון מזה העולם.

ויקדשו. עתה במה שהקריבום לפני ה' בקטרת נתקדשו. ע"כ הנני מעלה אותם עוד בקודש.

ויהיו לאות לבני ישראל. אי אפשר לפרש לאות שלא יקרב איש זר הכתוב בסמוך. דא"כ למה חלק הכתוב הטעם. והיה ראוי לכתוב כאן או במעשה ויהיו לאות לבני ישראל אשר לא יקרב וגו'. אלא משמעות אות דכאן הוא דבר אחר. שלא יהא אדם מתברך בלבבו להתקדש למעלה מדעת עליון ית'. ועל זה כתיב כי ה' אלהיכם וגו' ולא יקח שוחד כמו שכתבתי במקומו (דבר' י, יז) ובספר ויקרא ט' ו'. עוד הוא אות שמכל מקום מי שעובר על זה לא יהא אדם מבזה אותו. כמו שמבזים לאפיקורסים ובזי ה'. דלא כן חלק אלה

האנשים. אחרי שקבלו ענשם חלק הקדוש ב"ה להם כבוד. והושע הנביא (יד,ה) אמר ארפא משובתם אוהבם ונדבה כי שב אפי ממנו - לאלו שהשתובבו מחמת שהתנדבו לה' ועשו פרעות וקבלו ענשם, עתה ארפאם ולא ישתובבו עוד. ואוהבם על מה שהתנדבו לה'. כי שב אפי ממנו - על הפרעות שעשו מחמת זה הלא הענשתיים ושב אפי. מעתה אוהבם על הנדבה. וכ"ז הראה הקב"ה כאן במחנות ר"ן איש.

פרק יז, ד

ד וַיִּקַּח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת מַחְתּוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשָּׂרִפִּים וַיִּרְקְעוּם צְפוּי לַמִּזְבֵּחַ:
את מחתות הנחשת. בצווי לא כתיב הנחשת אלא משום שהתחכם אלעזר מעצמו לעשות רקועי פחים למזבח החיצון. משום שגם המה היו מחתות הנחשת משום הכי פירש הכתוב כאן הנחשת.

פרק יז, ה

ה זָכְרוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא-יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אֶהְרֵן הוּא לְהִקְטִיר קִטְרֹת לְפָנֵי ה' וְלֹא-יְהִי כְקָרַח וְכַעֲדָתוֹ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד-מֹשֶׁה לֹא:
זכרון לבני ישראל. עוד טעם על שעשה על מזבח החיצון כדי שיראו הכל ויהי להם לזכרון.

כאשר דבר ה' ביד משה לו. לבד הדבור המפורש אמור אל אלעזר וגו'. הבין משה רבינו עוד כונה בזה הצווי מדאמר ה' בלשון לבני ישראל. ולא אמר לאות בישראל ויהיו גם הכהנים בכלל. אבל לבני ישראל משמעו טעם מיוחד לבני ישראל לבד כהנים. היינו אשר לא יקרב וגו'. וזהו אשר דבר ה' ביד משה. דמשמעו גמרא כמו שכתבתי כמה פעמים בשם סוגיא דכריתות (יג,ב). והיינו מה שהוכיח משה בכח פלפולו והוא דבר ה' ע"פ סיוע למשה. ומשמעות **לו** לפי הפשט לאלעזר. משה הוכיח לאלעזר דלזה כוון ה'.

פרק יז, ו

ו וַיְלִינוּ כָּל-עַדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמַּחְרַת עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן לֵאמֹר אַתֶּם הַמֵּתִים אֶת-עַם ה':
ממחרת. שראו המזבח מצופה בנחשת של המחנות של ר"ן איש. והבינו כי היו חשובים לפני ה'. ע"כ התלוננו לאמר אתם המתים את עם ה'. לא על קרח דתן ואבירם התרעמו ואדרבה שמחו במיתתם כמו שכתבתי בספר דברים י"א ו'. אבל על הר"ן איש הצטערו. וחשדו את משה ואהרן שהמה יעצו מלבבם להיות נגשים בקטרת. ואילו לה הרשו אותם

משה ואהרן לא עשו מאומה בפועל. עד שהיו קרח דתן ואבירם נבלעים, והיו חוזרים המה בתשובה. אמנם באמת כ"ז היה גם כן ע"פ רוח הקודש כמו שכתבתי לעיל (טז, ד-ה, יז).

פרק יז, ז

זוֹיְהִי בְּהִקְהַל הָעֵדָה עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן וַיִּפְּנוּ אֶל-אַהֲל מוֹעֵד וְהָיָה כִּסֵּהוּ הָעֵנָן וַיֵּרָא

כְּבוֹד ה' :

והנה כסוה הענן. הבינו שיש דבר ה' מחדש. וגם באשר נתראה כבוד ה' החשו מלהתלונן.

פרק יז, ח

חַיֵּיבָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פְּנֵי אַהֲל מוֹעֵד :

אל פני אהל מועד. אהרן לא נכנס בפנים. שהרי אסור לבא בכל עת להיכל כדאיתא במנחות (כז, ב) משום הכי כתיב אל פני אבל משה נכנס אח"כ לפני ובא אליו הדבור.

פרק יז, י

י הֲרִמּוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאָכְלָה אֹתָם כְּרָגַע וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם :

הרמו. לעיל ט"ז כ"א כתיב הבדלו. שאז היה הגדר נפרץ. וכולם נדחקו אל פתח אהל מועד כמבואר שם פסוק י"ט. והיו שוים במעמד עם משה ואהרן. משום הכי צוה ה' שיבדלו לצד. אבל עתה כבר נגדרו ועמדו מרחוק ורק משה ואהרן עלו אל פני אהל מועד. ע"כ צוה ה' שירומו למעלה מן העדה. או שלא יכנסו לתוכם וכמו שכתב הרמב"ן דכל זמן שהצדיקים בתוכם אי אפשר לשלוט בהם המגפה. ומקרא מלא הוא (ישעי', נז, א) כי מפני הרעה נאסף הצדיק.

ויפלו על פניהם. כבר ביארנו בכמה מקומות דמשמעו לתפלה. ועיין עודתענית (יד, ב) מבואר הכי וגם העלו כאן בתפלתם. דמשמעות כרגע היינו ברגע אחד יכלו כולם כמו מכת בכורים במצרים שברגע חצות נפגעו כולם וכן חיל סנחריב. ולזה האופן לא היה מועיל הקטרת. אבל בתפלתם הועילו שלא יהיה כרגע אלא כעין מגפה ע"י מלאך המשחית כמו שהיה בימי דוד. והיה נמשך עכמה פעמים איזה עת ולא נפלו כולם כאיש אחד. ומשום הכי היה שהות לעשות סגולת הקטרת.

פרק יז, יא

אִי־אָמַר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-הַמַּחֲתָה וְתֵן-עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה אֶל-הַעֲדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי-יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלְפָּנַי ה' הַחֹל הַנֶּגֶף:

קח את המחתה וגו'. לא היה ע"פ הדבור אלא ע"פ ידיעה ממלאך המות שקטרת מועיל למגפה ר"ל. ואף על פי שנעשה בזה איסור להוציא לחוץ וגם הרי היא קטרת זרה. מכל מקום הרי פקוח נפש דוחה הכל. ויבואר עוד לפנינו.

ותן עליה אש. לשון עליה משמעו מלאה. דלא כתיב ותן בה כמו בספר ויקרא י' א' ולעיל ט"ז ז'. ולפי הענין לא נצרך למלאות גחלי אש ויבואר לפנינו.

ושים קטרת והולך מהרה וגו'. פירוש בתרגום יונתן ושוי קטרת בוסמין על אשתא. היינו אצל המזבח כדכתיב אח"כ והולך מהרה וגו'. ולצורך הענין היה די אם יתן את הקטרת על האש בבואו לשם. וכמו שעשה אהרן באמת כמו שיבואר.

אבל משום שהיה באיסור אלא פקוח נפש דוחה וכל שאפשר להקל האיסור עדיף. משום הכי צוה משה שלא יתן בחוץ שיהיה איסור כרת. אלא יתן בפנים ולא יהא אלא איסור הוצאה וקטרת זרה. והתחכם עוד שלא יתן על האש בידיים קטרת זרה אלא יתן את הקטרת מצד הגחלים, היינו בעת שימלא בחבת הגחלים לא ינענע המחבת להשוות הגחלים על כל המחבת. אלא יהי מלא מצד שמלא. ובצד השני היה ריקן וצוה שישים הקטרת בצד השני. ומשום הכי לא כתיב ושים עליה קטרת. וממילא בריצה מעל המזבח יגיעו הקטרת אל האש ויהי נקטר בגרם בעלמא.

פרק יז, יב

יבִּי־יָקַח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיֵּרֶץ אֶל-תּוֹךְ הַקֶּהֱל וְהֵנָּה הַחֹל הַנֶּגֶף בָּעַם וַיִּתֵּן אֶת-הַקְטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל-הָעַם:

והנה החל הנגף בעם. לשון והנה מורה על חידוש ממה שחשב כמו שכתבתי בספר בראשית ט"ו ד' ובכמה מקומות. והרי כבר הודיע משה שהחל הנגף. וגם כל המאמר מיותר.

אלא משום שאהרן שינה מדבר משה, ולא נתן הקטרת עד שבא אל העם למדנו מזה דמשום שהיה דבר משה לא בדבר ה' אלא מדעת עצמו. ומטעם פקוח נפש שדוחה. ומשום הכי צוה שיהיה הקטרה בפנים ולא יהיה אלא איסור קטרת זרה. ואיסור הוצאה לחוץ שאין כ"ז באזהרת כרת. כמו שכתבתי (פסוק יא) אבל כל זה כשהוא ברור שכבר החל הנגף. מה שאין כן אם אין ידוע בברור, טוב לעשות איסור חמור כשיגיע לידי פקוח נפש מלעשות איסור קל בשעה שיכול להיות שאין כאן פקוח נפש. משום הכי כאשר

נסתפק אהרן אם כבר החל הנגף. שהרי לא דבר בשם ה'. ואולי ברחמי שמים נשמעה תפלתם לגמרי. ע"כ לא הקטיר בפנים אלא בבואו למקום הקהל וראה והנה החל הנגף בעם כמו ששמע. אז ויתן את הקטרת על האש.

(הרחב דבר: מזה יש ללמוד ביו"ט שחל בע"ש. ובשבת יהי ענין סכנת נפשות ונצרך לעשות מלאכה ביו"ט או בשבת משום פקוח נפש. אם ברור שתהיה הסכנה בשבת יותר טוב להקדים המלאכה ביום טוב דקיל משבת. ואם אין הדבר ברור יותר טוב להשהות וכשתבוא הסכנה אז יחללו שבת קודש מפני פקוח נפש).

ויתן את הקטרת. בכל מקום דכתיב נתינת קרת כתיב בלשון שימה כמו בנדב ואביהוא וישמו עליה קטרת (י,א). ולעיל ט"ז ז' ושימו עליהן קטרת ושם י"ח וישמו עליהם קטרת. וכאן כתיב בדבר משה ושים קטרת. ובמעשה כתיב ויתן. וכן לעיל ט"ז י"ז ונתתם עליהם קטרת. וכן בפרשת אחרי (טז,ג) ונתן את הקטרת על האש וגו'. ולאו דבר ריק הוא. ונראה דמשמעות שימה הוא נתינה בסדר יפה ושום לב. כמו משמעות וישמו בדיו (פרק ד) שביארנו בשהוא תיקון על מתכונתם. וכן ביארנו בספר שמות מ'. הרבה לשון וישם שמשמעו בשום לב וישוב הדעת. והנה בכל נתינת הקטרת על הכהן להיות נזהר ליתן מרחוק ולהתקרב לפני כדי שלא תכוה ידו. וכדתנן בתמיד פ"ו, מ"ג ומלמדים אותו הוי זהיר שלא תתחיל מפניך שלא תכוה. משום הכי כתיב בכל מקום שימה. אבל לעיל ט"ז י"ז שצווי משה היה ליתן את הקטרת בלי אש משום הכי כתיב ונתתם. וכאן בדבר משה ליתן את הקטרת תיכף ומיד בהסיר הגחלים מעל המזבח. וגם הזהיר ליתן מן הצד כמו שכתבתי. משום הכי כתיב ושים – בזהירות. מה שאין כן אהרן לא נתן את הקטרת עד בואו לתוך הקהל והיו הגחלים עמומים מלמעלה ולא הוצרך להזהר. משום הכי כתיב ויתן וכן ביוה"כ שמשה בהילוך מן המזבח החיצון עד מקום הארון משום הכי כתיב ונתן.

(הרחב דבר: והיינו דפליגי ביומא דנ"ב ב' תני חדא צוברה פנימה שהוא חוצה לו ותני מדא צוברה חוצה שהוא פנימה לו (פירוש ואין מעבירין על המצוות) ואמר אביי מסתברא כמאן דאמר פנימה שהוא חוצה לו דתנן מלמדין אותו הוי זהיר כו' ולכאורה תמוה במאי פליגי ביוה"כ יותר מבכל יום. אלא כמו שכתבתי שבכל יום היה הכרח להזהר. שהיו הגחלים לוחשות על המזבח הפנימי. מה שאין כן ביוה"כ. והעלה אביי שמכל מקום מסתבר שיותר טוב לעשות הכי).

פרק יז, יג

יג וַיַּעֲמֵד בֵּין-הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֵר הַמַּגֵּפָה:

ויעמוד בין המתים ובין החיים. פירוש רבינו בחיי שעמד גם בין המתים שהיו חיים ביניהם. גם עמד בין החיים שהיו מתים ביניהם ומשום הכי כתיב שתי פעמים בין. ולא כתיב בין המתים להחיים.

ותעצר המגפה. לשעה זו שכך היא סגולת הקטרת שאין מלאך המות יכול לעשות אז אבל עדיין לא היו בטוחים שלא ישוב המלאך אחר כך למלאכתו עד ששב אהרן אל משה והתפללו כמו שכתבתי להלן.

פרק יז, יד

יד וַיְהִי-הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלֶּבֶד הַמֵּתִים עַל-דְּבַר-קָרַח:

מלבד המתים על דבר קרח. למדנו שגם הר"ן איש מתו במגפה וכמו שכתבתי לעיל (טז, לה) שיצא אש מאת ה' ולא אש הקטרת אכלתם. ונקרא גם זה נגף ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקודש.

פרק יז, טו

טו וַיֵּשֶׁב אַהֲרֹן אֶל-מֹשֶׁה אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמַּגֵּפָה נֶעְצְרָה:

וישב אהרן וגו' לשוב ולהתפלל שלא ישוב המשחית בעם. אז הועילה תפלתם והמגפה נעצרה. לגמרי.

פרק יז, יז

יז דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאֲתָם מִטָּה מִטָּה לְבַיִת אָב מֵאֵת כָּל-נְשֵׂי־אֲהָרָם לְבַיִת אֲבֹתָם שָׁנִים עָשָׂר מִטּוֹת אִישׁ אֶת-שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל-מִטָּהוּ:

דבר אל בני ישראל. הדבור כאשר הוא.

וקח מאתם. ויתנו אליך מיבעי. וכמו דכתיב במעשה ויתנו אליו וגו' אלא משמעות קח בעל כורחם כדאיתא בב"ב דף ח' ב' על הפסוק והם יקחו את הזהב (שמו' כח,ה). וכמו שכתבתי ריש פרשת תרומה. ובאשר לא נצרך מטות אלא לקטני אמנה בדבר משה בשם ה'. ואם כן היו נראים נותני המטות המה הנשיאים כאלו המה אינם מאמינים ח"ו. ובאמת לא עלה מחשבה זרה זו בלבבם. ולא היו מרוצים ליתן. ע"כ היה הצווי שיקח בעל כורחם. דאף על פי שלא נצרך המטות בשבילם הלא נצרך בשביל אחרים באותו הדור ולדורות כמו שיבואר. ועיין להלן כ"א.

מאת בכל נשיאיהם וגו'. לא מכלל השבט ויהא כתוב ראובן שמעון. ועל של לוי יהיה כתוב לוי. אלא שם הנשיאים יהיה כתוב על המטות. ויהי בזה אות גם על הכהונה גם על לוייה כמו שיבואר האות בפסוק כ"ג בשקדים ופרחים. ואף על פי דבאמת לא נצרכו לאות שוב על הכהונה שהרי משום הכי נעשה מהמחנות צפוי למזבח החיצון זכרון לבני ישראל וגו' מכל מקום היה גם במטה אות על הכהונה יחד עם אות הלוייה. ללמד דכמו אות הכהונה הוא לדורות כלשון הכתוב זכרון לבני ישראל וגו'. כך אות הלוייה הוא לדורות עולם. ומשום הכי נכתב שם אהרן ושם הנשיאים על המטות. ועיין עוד בפסוק הסמוך.

שנים עשר מטות. משמע חוץ ממטה אהרן. שהרי כתיב מאת כל נשיאיהם הרי שבט אפרים ושבט מנשה שני נשיאים. ואף על פי דלעולם לא נמנו אלא י"ב שבטים. ובמקום שנמנה שבט לוי אל נמנה יוסף אלא לאחד כמו שכתב הרמב"ן בפרשת ברכה ובכמה מקומות. מכל מקום כאן לא שייך זה הכלל. שהרי אם היה נבחר שבט אחר מי שהוא. היה אותו השבט יצא ממנין השבטים. ושבט אפרים ומנשה היו משלימים מנין י"ב. ואם היה נבחר שבט אפרים לחוד היה הוא יוצא ומנשה ולוי בכלל י"ב. ולזה באו המטות להורות איזה שבט מי"ג שבטים הוא נבחר ולא יהיה נמנה בכלל שבטי ישראל. ולא כמו שכתב הרמב"ן ז"ל כאן.

פרק יז, יח

יח ואת שם אהרן תכתב על-מטה לוי כי מטה אחד לראש בית אבותם:

כי מטה אחד וגו'. הוא טעם על שם אהרן ושם הנשיאים. ולא שמות השבטים. משום דאותות הכהונה והלוייה על מטה אחד יבואו ולא על שני מטות ויהי על זה המטה אות שקדים ועל זה אות פרחים אלא על מטה אחד ויהיו השקדים והפרחים יחדיו ע"כ יהיה נכתב שם אהרן על מטה לוי וממילא כן שמות כל הנשיאים על מטה אבותם. דאם היה נבחר שבט אחר ג"כ היה כהונה ולוייה מאותו השבט היינו זרע אותו נשיא יהיו כהנים וכל השבט יהיו תחת הלויים.

פרק יז, יט

יט והנחתם באהל מועד לפני העדות אשר אועד לכם שמה:

לפני העדות אשר וגו'. שהיו שני אופני יעוד כמו שכתבתי סוף פרשת נשא (ז,פט). א' יעוד דבור שהוא לדורות וזה הדבור יצא מעל העדות. ב' דבור שהיה לשעה והיה יוצא מכלל הארון. וצוה ה' שהמטות יהיו מונחים לפני העדות אשר אועד וגו' כדי שידעו שזה האות בא לשעה ולדורות, וגם יבינו שאינו בא מצד המקרה ע"פ בקשת משה או סיבה

אחרת, אלא הרי היא ככל משפטי התורה שקדמה לבריאת שמים וארץ ולא ישתנה לעולם.

פרק יז, כ

**כֹּהֵיָהּ הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר-בּוֹ מִטָּהוּ יִפְרַח וְהִשְׁכַּתִּי מְעַלִּי אֶת-תְּלֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
הֵם מְלִינִים עֲלֵיכֶם :**

והשכותי מעלי וגו' מלינים עליכם. אין הפירוש מעלי שמתרעמים עלי. שהרי מלינים עליכם כתיב. ועוד מה זו תועלת מן המטות שלא יתרעמו על הקב"ה בשביל זה. אלא הפירוש מעלי מה מוטל עלי להסיר התלונה שעליכם באיזה עונש וכדומה, ובזה האות תשקט התלונה ממני. וכיוצא בזה ביארנו בספר שמות ט"ז ז' ולהלן כ"ה. ויש לפרש עוד שבמה שצוה להניח לפני העדות. הוא לעד ואות אמת שבחירת אותו שבט אינו בא במקראה משום שהבכורים טעו בעגל. אלא מעיקר הבריאה היה ראוי להיות כן. אלא שלא יצא לאור עד שנתגלגל כמה וכמה סבות. והרי זה כמו סגולת ישראל שעלתה במחשבה בראש הבריאה ומכל מקום לא יצא לאור עולם עד לאחר כמה דורות כך הוא בחירת הלזים מתוך ישראל. ובזה השך תלונותיהם על ה', שכסבורים הרבה אנשים שעפ"י בקשת משה ואהרן נעשה כן, ואם כן היה מקום להתלונן גם על משה ואהרן, וגם על הקב"ה ששמע לבקשת אוהביו נגד כבוד ישראל. עתה ידעו שכך עלה במחשבה בעת בריאת שמים וארץ. אלא שלא הגיע שעה עד כה.

פרק יז, כא

**כַּאֲוִיִּדְבַר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו כָּל-נְשִׂאֵיהֶם מִטָּה לְנִשְׂיָא אֶחָד מִטָּה לְנִשְׂיָא
אֶחָד לְבַיִת אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת וּמִטָּה אֶהְרֵן בְּתוֹךְ מִטּוֹתֵם :**

ויתנו אליו וגו' ומטה אהרן בתוך מטותם. אחר שאמר משה בשם ה' כי כך הצווי ליקח בעל כורחם אפילו יסרבו, משום שהמה הנשיאים מאמינים במשה ותורתו. שוב לא סירבו ונתצו ברצון. אך כדי להראות שאין בלבבם שום ספק שהשבט לוי הוא הנבחר, ע"כ נתנו מטה אהרן משלהם בתוך מטותם להראות בזה כי הדבר ברור שהוא הנבחר לכהן, וכמו שחובה על הציבור להספיק כל צרכי הכהונה ולויה כמו הבגדים וכלי שיר הכל באו מקופת הצבור, כך המטה שלו מוטל עליהם. ולא נצרך עיקר המטות אלא משום אחרים או לדור שאחריהם.

פרק יז, כב

כב וַיִּנַּח מֹשֶׁה אֶת-הַמַּטֹּת לִפְנֵי ה' בְּאֶהָל הָעֵדוּת:

באהל העדות. ללמד שנתן והניח לפני העדות כמו שנצטווה.

פרק יז, כג

כג וַיְהִי מִמִּחְרַת וַיָּבֵא מֹשֶׁה אֶל-אֶהָל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מִטֶּה-אֶהָרָן לְבַיִת לְוִי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵץ צִיץ וַיִּגְמַל שְׂקָדִים:

והנה פרח. החל לפרוח היינו הוצאת קצה העלים מן המטה.

ויצא פרח. העלים נתפשטו ויצאו לחוץ. ומזה הגיע **ויצץ ציץ.** המה הפרחים שמהם נעשה לבסוף פרי השקדים.

ויגמול שקדים. הן הפרי בשלימות. ואי אפשר לומר שכל זה היה במשך הליל קודם שראו ישראל. דא"כ כלל זה מיותר. וראוי לכתוב והנה גמל שקדים. והרשב"ם כתב שבשעה שהוציא משה לא היה אלא פרח. ולעיני העם הציץ וגמל שקדים. אבל אם כן להיפך מיבעי לכתוב ויוצא משה וכגו' אל כל בני ישראל והנה הציץ ציץ וגמל שקדים. ותו, הרי מפורש ביומא דף נ"ב ב' מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה. הרי שהיו הפרחים לדורות. אלא, כך היה נמצא על המטה גם ציץ גם שקדים וכך כתב בתוס' ישנים (יומא שם). ובאו לאות שקדים גמורים על הכהונה שהמערער עונשו ממהר לבא כמו מעשה דעוזיהו וכפרש"י. ועל לוויה לא מצינו שישראל נענש מיתה על עבודת הלוויה. אלא ודאי איזה עונש יגיע ובזה נמשל לפרחים הבא לידי גמר הפרי. נמצא היה המטה אות גם על הכהונה גם על לוויה ומטעם המבואר לעיל.

והנה העיד הכתוב דמתחלה פרח עלים קטנים, ואח"כ נתפשטו וגם הציץ ואח"כ גמל שקדים. ולא היה הנס שיהיו פתאם עליו גדולים. וכן יצאו פתאם שקדים גמורים, והלא בדרך נס לא יפלא כל דבר. אלא בא ללמד לישראל דרך העונש. שלא כל המערער אחר הכהונה תיכף יגיע עונשו במיתה. אלא יענש באיזה עונש גלוי ואם לא ישוב אזי יגמל עונשו. והרי עוזיהו לא נענש במיתה אלא הצרעת זרחה במצחו והרי זה כמו הפרח וציץ. וכיון שנבהל עוזיהו ויצא ושוב לא ערער עוד לא נענש יותר. ואדרבה הנהיג המלוכה גם בהיותו יושב בית החפשית. ובזה הערך הוא המערער אחר לוויה מתחלה עונשו מועט כעין יציאת עלים. ואח"כ אם לא ישוב יתרחב עונשו יותר עד שיגיעו לכעין ויצץ ציץ.

פרק יז, כד

כד וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת-כָּל-הַמַּטֹּת מִלְפָּנֵי ה' אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אִישׁ מִטָּהוּ:

אל כל בני ישראל. דהנשיאים עצמם האמינו גם לפני זה כמו שכתבתי (פסוקים, יז, וכא) אלא בשביל כל ישראל. אולי יש עוד ספק בלב מי מהם.

פרק יז, כה

כה וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה הֲשֵׁב אֶת-מִטָּה אֲהָרֹן לְפָנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמַרְתָּ לְאוֹת לְבְנֵי-מִרְי וְתִכַּל תְּלוֹנְתֶם מַעְלֵי וְלֹא יִמְתּוּ:

ותכל תלונתם מעלי. כבר ביארנו (פסוק כ) שאין הפירוש שילונו עלי. דא"כ מה מועיל האות. אלא התלונה הוא על משה וכדומה בכל דור. אך על ה' המשגיח להסיר התלונה מעבדיו ע"י עונש מיתה. ואמר ה' דבזה תכלה תלונתם ולא ימותו עוד. וכתוב תלונתם בדגש ללמדנו שהתלונה על משה היא תלונה גם על ה' וכדאיתא במס' סנהדרין (ק"א) שהמהרהר אחר רבו כו' או כפירוש השני לעיל כ' דמשמעו שתי תלונות ממש גם על ה' גם על משה.

פרק יז, כו

כו וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ כִּן עָשָׂה:

כאשר צוה ה' וגו'. פירוש הכתוב דמשה לא עשה כדי שלא יתלוננו עוד עליו. אלא משום שהקב"ה צוה כן עשה. וגם בא ללמד שכאן הניח משה בעצמו. ולא כמו בצנצנת המן שצוה לאהרן. אבל כאן בא בקבלה שהוא בעצמו יניח. והיינו דכתיב כאשר צוה ה' אותו. ועיין ס' בראשית ו' כ"ב.

פרק יז, כז

כז וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר הֲנָנוּ אֲבָדְנוּ כָּלְנוּ אֲבָדְנוּ:

הן גוענו. תרגום יונתן הא מינן אשתציאו בשלהובית אישתא ומנן אתבליעו בארעא ואבדו. הנראה שמפרש גוענו כעין דכתיב במבול כל אשר בארץ יגוע. דמשמעו שנשתנה צורת הבשר ונהיה למים וכך כאן נשתנה צורת הבשר לאפר. ובתרגום אונקלוס איתא קטלת חרבא אינו מובן כלל. ואולי טעות הדפוס וצ"ל אשתא וראיתי בפענח רזי שתרגום אונקלוס חרבו של מקום קאמר והוא האש. ועיין להלן כ' פסוק ג' ולא גוענו. **אבדנו.** בליעת קרח דתן ואבירם שנאבדו מתוך הקהל. **כולנו אבדנו.** מגפת י"ד אלף איש.

פרק יז, כח

כח כל הקרב הקרב אל-משכן ה' ימות האם תמנו לגוע:

כל הקרב הקרב וגו'. יש מפסיק בין הקרב הקרב. ללמדנו דאין שתי התיבות הללו במשמעות אחד. דהקרב הראשון משמעו שהוא רוצה קרבת אלהים בדבקות ואהבה. והקרב אל ה'. משמעו שמתקרב אל היכל ה' כדי להשיג קרבת אלהים. וזו צעקתם. כי מי שיעלה על רצונו להשיג דבקות ורוח הקודש הלא אין מעצור לפני לפרוץ גדרו ולעלות להיכל ה'. כי עזה כמות אהבת ה'. וא"כ עלולים המה למות. וכיוצא בזה נתבאר הוראת הפסוק בספר ויקרא י"ג מ"ה. ואמרו עוד האם תמנו לגוע. הרי כל איש ישראל לא נפלא ממנו להשיג באיזה שעה רצון ותשובה לאהבת ה'. וכמו שהעיד משה רבינו בספר דברים ד' ד' וכ"ד ע"ש שהיה אותו הדור כולם יודעים מזה העונג הנפלא וא"כ אין איש ממנו בטוח בחייו. ופירוש **תמנו לגוע** פירשו המפרשים כולנו הולכים לגוע. וא"כ היה רואי לומר האם תמנו לאבידה. אלא נראה דהאי לגוע משמעו כלשון ויגוע וימת. דפירושו שגועו כחותיו מרוב שנים והיא מיתה טבעית. וזה דבריהם האם תמנו כלינו לגוע היינו למות בעתו. והכל נמות באבידה ובמיתה חטופה? עיין ספר בראשית במבול שני משמעות בלשון גויעה. ומתפרש בכל מקום לפי הענין. והנה על כל זה היתה התשובה שאהרן ובניו נזהרו שלא יניחו לזר ליכנס ולפרוץ הגדר וכאשר יבואר.

פרק יח

פרק יח, א

אויאמר ה' אל-אֶהְרֵן אֶתְּהָ וּבְנֵיךָ וּבֵית-אֲבִיךָ אֶתְּהָ תִּשְׂאוּ אֶת-עֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאֶתְּהָ וּבְנֵיךָ אֶתְּהָ תִּשְׂאוּ אֶת-עֹן כְּהֹנְתְּכֶם:

ובית אביך. כפרש"י הם בני קהת נושאי המקדש המה ישאו עון המתקרב אל ה' ע"י שעולה למקום שאסור לו.

ואתה וגו' תשאו את עון כהונתכם. המתקרב אל ה' ע"י עבודה.

פרק יח, ב

בוגם את-אחיק מטה לוי שבט אביך הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך ואתה ובניך אתך לפני אהל העדת:

שבט אביך. מיותר. ללמד שאין ליום מזרע אהרן. היינו אפילו נשא גרושה וכדומה ונתחלל מכהונה. וסלקא דעתך שיהא בכלל ליום מיהת. ע"כ אמר הכתוב דוקא שבט אביך ולא היוצא ממך. ועיין ספר דברים י' פסוק ח' וי"ח א'.

וילוו עליך וישרתוך. יהיו טפלים אליך במה שאתה מחויב. ומפרש הכתוב באיזה חיוב מדבר שיהיו טפלים אליך דוקא. **ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות.** היינו שומרים כדתן במס' תמיד (כ,ב). בזה הלויים טפלים ושומרים מבחוץ וכן הוא בספרי. וראוי היה לכתוב לפני אהל מועד. וכלשון הפסוק לעיל (ג,לח) והחונים לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שומרים משמרת המקדש. אלא משום דכאן מיירי גם לדורות. והיו עתים שלא היה הארון בבית ה' כגון משחרב שילה והיה הארון עומד בית אבינדב אשר בגבעה. וכתוב בשמו"א (ז,א) ואת אלעזר בנו קדשו לשמור את ארון ברית ה'. משום הכי כתיב אהל העדות היינו שבו מונחים העדות.

פרק יח, ג

גושמרו משמרתך ומשמרת כל-האהל אך אל-כלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו ולא-ימתו גם-הם גם-אתם:

ושמרו משמרתך וגו'. עוד יש ג' שמירות בבהמ"ק. א' שמירת צרכי הקרבנות שיהיה הכל מוכן במועדו. ועל זה היו גזברים ואמרכלים. ב' שמירת כלי המקדש והמקדש עצמו אם נתקלקל. ג' שמירת העבודה שלא יהיה בה פסול. על כל זה כתיב ג' פסוקים. וזה הפסוק מדבר בשמירת צרכי הקרבנות וכהא דכתיב בפרשת במדבר ג' ז' ושמרו את משמרת וגו' וכביאורנו שם וכתוב שם לפני אהל מועד. שכל הכנות המה מבחוץ כך כתיב כאן **אך אל כלי הקדש ואל המזבח וגו'.** היינו שלא יקדשו בכלי ולא יעלו על המזבח. ואף על פי שסכין הוא כלי שרת ומקדש דוקא שחיטה הוא שכשר אפילו זר אבל לא שאר קידוש כלי שרת. והיינו דדייק הכתוב אל כלי הקודש ולא בכלי הקודש. ללמדנו דמיירי דוקא לשים אל הכלי. והנה לא כתיב כאן וילוו עליך אלא עיקר שמירה זו מסורה ללויים ואין מצוה בכהנים כלל.

פרק יח, ד

דַּוְלוּ עֲלֵיךְ וְשָׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמַרְתְּ אֹהֶל מוֹעֵד לְכָל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא-יִקְרָב אֲלֵיכֶם:
וּנְלוּ עֲלֵיךְ וּגו'. מיירי בשמירת כלי המקדש והמקדש עצמו והיינו דכתיב בפרשת במדבר ושמרו את כל כלי אהל מועד וגו'. ובזו השמירה אם השמירה נדרשת בפנים. אזי מצוה קודם בכהנים כמו להוציא הטומאה כדאיתא שלהי מס' עירובין (קה,א). ואם אין כהנים מצוה בלויים. ועיין מה שכתבתי בספר ויקרא כ"א כ"ג. ומשום הכי כתיב כאן ונלוו עליך המה טפלים לך.

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתְּ אֹהֶל מוֹעֵד לְכָל עֲבֹדַת הָאֹהֶל. מה שנדרש לתקן כלי האהל.
וְזָר לֹא יִקְרָב אֲלֵיכֶם. אם אפשר בלויים אסור בישראלים מה שאין כן בשעה שהכהנים מתקנים בפנים. הלויים משרתים ומושיטים להם מבחוץ כמו שהיה בימי חזקיהו, בדהי"ב (כט,טז). וכל זה בכלל ונלוו עליך.

פרק יח, ה

הַוְשִׁמְרְתֶם אֶת מִשְׁמַרְתְּ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת מִשְׁמַרְתְּ הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא-יְהִי עוֹד קֶצֶף עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וּשְׁמַרְתֶּם וּגו'. זה הפסוק מדבר בשמירת העבודה עצמה. ואינו נמסר ללויים כלל רק לכהנים. והנה יש שני פסולי עבודה. פסול טומאה וזה הפסול המזבח מרצה כידוע לפי הלכותיו. וא"כ לא מיקרי משמרת המזבח אלא משמרת הקדש. אבל שאר פסולי המזבח שאין נרצה מקרי משמרת המזבח שהרי גנאי למזבח להעלות עליו דבר חול שאינו מרצה.

וְלֹא יְהִי עוֹד קֶצֶף וּגו'. כאשר יהיה הקרבנות משומר בקדושה כראוי. אז לא יהיה קצף וגו'. דטומאת מקדש וקודשיו מעכבים הרצון והכפרה מכל הקרבנות ומשום הכי הרבה הכתוב כפרות על טומאת מקדש וקודשיו. ואיתא בזבחים פרק א' (ו,ב) דראוי היה להקריב בכל שעה, אלא שחיסך הכתוב. ושם מיירי בשעירי צבור. והוא משום עון טומאת מקדש וקודשיו דבהעדר שמירה מטומאת מקדש וקודשיו אין כפרת כל קרבן מרצה ומועיל. וכענין דכתיב מכל משמר ההכרח לנצור קדושת המקדש וקדשיו כי מזה תוצאות כל תועלת קרבן.

פרק יח, ו

**וּאֲנִי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת-אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מִתְּנָה וְתַנִּימֵם לַה' לְעֶבֶד
אֶת-עֲבֹדַת אֱהֵל מוֹעֵד:**

ואני הנה וגו'. אחר שהזהיר הכתוב את הכהנים לקרב את הלוויים. היה עולה על הדעת שהלוויים אינם מחויבים בכך, ורק אם ירצו יקרבו אותם. חזר ופירש הכתוב שכמו כן לקחתי אותם וחייבתים לעזור לכם.

מתוך בני ישראל. באשר המה נותנים מעשר חלף עבודתם ומחויבים עבור זה לציית להם ולשמור עבודתם. וכמו שכתבתי בפרשת במדבר (ג,ט) ועיין בבאוריניו שם.

פרק יח, ז

**זֹאתָה וּבְנֵיךָ אֶתְךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת-כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל-דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וְלַמִּבֵּית לְפָרֶכֶת וְעֲבֹדָתָם
עֲבַדְתָּ מִתְּנָה אֶתְּךָ אֶת-כְּהֻנַּתְכֶם וְהִזַּרְתָּ הַקָּרֵב יוֹמָת:**

תשמרו את כהנתכם. שתהיו מצויים בתמיד בבהמ"ק. בין שיהיה איזה דבר המזבח או איזה דבר מבית לפרכת. חובה על הכהנים להיות מוכנים, וכדאיתא במס' ר"ה דף כ"ח ב' התם לא סגי דלא יהיב כו'.

ועבדתם. לא די במה שתשמרו שיהא נעשה ע"י מי מכם. אלא אתם בעצמכם תעבדו, אם יביא א' קרבן לכהן להקריב, לא ימסור לאחר להקל עבודתו ממנו, אלא יעבוד בעצמו. ואף על פי דנעשה לזה בתי אבות, מכל מקום יש אופנים שנמסר ליחיד מהם. והוא מחויב לעבוד בעצמו.

עבודת מתנה וגו'. לפי הפשט, באשר עבודת הלוויים כתיב להלן (פסוק כא) ולבני לוי הנה נתתי וגו' חלף עבודתם. היינו שאם לא היה עסק הלוויים לא היה צריך להפריש מעשר כלל שהרי הוא חולין. אלא חלף עבודתם. וא"כ המה מושכרים מכלל ישראל. מה שאין כן מתנות כהונה אפילו לא היו כהנים היה ניתן הכל לגבוה. והיה הולך לידם או נשרף. והרי אפילו פדיון הבן שהוא חול כתיב עוד בפרשת בא תפדה והרי עוד לא נתפרש ענין כהונה. מכל שכן שארי מתנות המקודשים מתחלה לה' והכתוב נתן לכהן. א"כ אינם משוכרים מישראל. ורק עבודת מתנה היא מהקב"ה. וזה ראייה שעבודתם היא למעלה מכל עבודה שנעשית בשכר. אלא עבודת המעלה והכבוד. וא"כ לא מדרך המוסר לצוות לאחר לעשות. דנראה בזה שהוא למשא עליו ובזיון עבודה היא.

והזר הקרב יומת. הוא ג"כ בחינה לזה שהרי כל כך היא עבודה גבוהה עד אשר זר הקרב יומת. הרי דעבודת מעלה היא. מה שאין כן עבודת הלוויים לא מצינו שישראל חייב על עבודת משוער או משורר. ולא מצינו שישראל מוזהר במיתה על עבודת הלוויים. ורק

הכהנים או הלויים שהחליפו עבודתם במיתה בידי שמים כדתניא בספרי ובמס' ערכין (יא,ב). ואין ראייה מזה על ישראל וכבר מצינו כמה דברים במקדש וקודשיו שהכהנים מוזהרים ולא ישראל כמו שכתבתי ריש פ' אחרי.

פרק יח, ח

חַוִּידְבַּר ה' אֶל-אַהֲרֹן וְאָנִי הִנֵּה נֹתְנִי לָךְ אֶת-מִשְׁמַרְתְּ תְרוֹמֹתַי לְכָל-קֹדְשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לָךְ נֹתְתִים לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיָךְ לַחֵק-עוֹלָם:

את משמרת תרומותי. עד כה נזהר בשמירת קדשי ה' שעולין לגבוה. ועתה הזהירו על הקדשים שניתנין לאכילה. ובזה כתיב ואני הנה נתתי לך. פירוש רק לך ואין ללויים להצטרף לכהנים לסייע בשמירתן.

לך נתתים למשחה. לגדולה. והיינו לאהרן עצמו היה למשחה. היינו לכבוד. אבל לזרע אהרן לדורות. **ולבניך לחק עולם.** וחק משמעו פרנסה וכמו שפירשנו בפרשת אמור כ"ד ט' לחק עולם. ובאשר אין הכבוד לומר לאהרן בעצמו שניתן אכילת קדשי קדשים בשביל פרנסתו משום הכי אמר הקב"ה למשחה שהוא לכבודו לאכול משלחן גבוה. אבל בקדשים קלים שנאכל גם לאשתו כתיב פרשת שמיני י' י"ד כי חקך וחק בניך ניתנו מזבחי שלמי בני ישראל. וכן להלן (פס' יא) גבי תרומה כתיב חקך וגו'.

פרק יח, ט

טָזָה יְהוָה לָךְ מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים מִן-הָאֵשׁ כָּל-קֶרְבָּנִים לְכָל-מִנְחָתָם וּלְכָל-חֲטָאתָם וּלְכָל-אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יֵשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים לָךְ הוּא וּלְבִנְיָךְ:

מן האש. פרש"י לאחר הקטרה. ואם כן קאי גם על הפסוק שלאחריו דמיירי בקדשים קלים וכדאיתא. בפסחים דף נ"ט ב' יכול יהיו כהנים רשאים בחזה ושוק קודם הקטרת אימורין כו'. אבל בקידושין דף נ"ב ב' משמע דרק בקדשי קדשים מיירי ובזה דרשי מן האש כאש ע"ש.

וכן הוא באמת לפי הפשט לא כתיב מן האש אלא במפורש בזה הפסוק שהוא קדשי קדשים. אלא נראה משמעו דקדשי קדשים מתחלה כולה היה ראוי לעלות לגבוה או לשרף חוץ למחנה או בשפך הדשן ולא לאכילת בעלים. והמקום נתן מן האש לכהנים. מה שאין כן חזה ושוק של קדשים קלים החזה באמת גם כן היה ראוי ליקרב ע"ג המזבח בכלל החלב. אבל שוק להיפך היה ראוי לאכילת בעלים בכלל כל הבשר אלא שנתן המקום מחלק בעלים לכהן, וכמו שכתבתי בפרש שמיני (י, יד) יע"ש ובפרשת צו ז' ל' ול"ב. משום הכי בקשי קדשים כתיב מן האש. ולא כן בקדשים קלים.

כל קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאתם וכל אשמים. הכל נדרש בספרי ובזבחים דף מ"ה ובבאור הספרי נתבאר בעזרו ית"ש. אכן לפי הפשט משמעות רבוי לכל. המנחה בשלמות והחטאת בשלמות והאשם בשלמות ולא כל מיני המנחות וכל החטאות וכל האשמות. דאם כן לכל מנחותיהם מיבעי. והדרשה תדרש. אבל הפשט הוא כמו שכתבתי.

ובאשר מפורש בפרשת צו (ו,ט) דהנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו. והיה במשמע רק מותר הסלת ולא מותר השמן אם ניתור בפני עצמו. ע"כ נתפרש כאן **לכל מנחתם** בשלימות.

ובחטאת ואשם לא נתבאר עדיין העור למי וכבר שקלי וטרי בזבחים (קג,ב) מנלן דעור קדשי קדשים לכהנים. ובא הכתוב לפרש כאן **לכל חטאתם וכל אשמים** אפילו העור. ואם כן משמעות **כל קרבנם** הוא כלל, והמקרא מפרש הפרטים והכי דייק לשון המקרא לכל מנחתם. ופירוש הכתוב עוד **אשר ישיבו לי קדש קדשים וגו'.** באשר דהעור שלא הובא מתחלה לגבוה שהרי אפילו עור העולה אינו עולה למזבח. משום הכי אחר שניתן לכהן אינו קדוש. אבל חלק **אשר ישיבו לי** הוא הבשר **קדש קדשים לך וגו'.**

פרק יח, י

יִבְקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים תֹּאכְלֵנוּ כָּל-זָכָר יֹאכֵל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יְהוָה-לָךְ:

בקדש הקדשים תאכלנו. במחנה שכינה ג"כ יש מדריגות ומעלות זו למעלה מזו. וכל הסמוך וקרוב למזבח ולהיכל קדוש יותר. ורשאי לאכול גם סמוך למזבח גם ברחוק ממנו וכמו שכתבתי בפ' שמיני י' י"ב בפסוק ואכלוה מצות אצל המזבח. והדר כתיב ואכלתם אותה במקום קדוש. ופירשנו לפי הענין דשם שהיה שתי פעמים נאכלת המנחה. אחת לפני אכילת קדשים קלים ואחת לאחר קדשים קלים ואכילה הראשונה היה כשירדים מן המזבח, ואין מעבירין על המצוות. משום הכי מצוה לאכול אצל המזבח. ואכילה השניה אחר קדשים קלים שנאכלת במחנה לוייה ושבים משם למחנה שכינה אזי אין מעבירין על המצוות ונאכלת תיכף ומיד כשבאים אל מקום קדוש. וע"ש עוד בבאור.

והכא נמי מתפרש הכי, דכהן העובד ויורד מן המזבח או יוצא מן ההיכל ואוכל. אזי כל שיותר סמוך לפני עדיף, משום שאין מעבירין על המצוות, והיינו בקדש הקדשים תאכלנו. מקום המקודש יותר וכמו שאם מדבר הכתוב בהיכל והוא הדביר, נקרא לפני מן הדביר קודש הקדשים שהוא מקום המקודש בהיכל. ונקרא ההיכל לפני, כן בכל מחנה שכינה שהוא מקום קדוש נקרא אצל המזבח קודש הקדשים. והרי לשיטת הרמב"ם (ביאת המקדש ו,א) בעל מום אסור ליכנס ממקום מזבח למעלה אפילו בלי עבודה הרי המקום מקודש יותר. וכ"ז בכהן העובד.

אח"כ כתיב **כל זכר יאכל אותו**. אפילו מי שאינו עובד ואפילו בעל מום נכנס לעזרה ואוכל ואם כן מיד כשנכנס לעזרה אוכל משום הכי כתיב **קדש יהיה לך**. שיאכל במקום קדוש. ולא לפני אצל המזבח.

פרק יח, יא

יאֲזֶה-לְךָ תְרוּמַת מִתְנֶם לְכָל-תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתִיתִם וּלְבִנְיָךְ וּלְבִנְתֶיךָ אֶתְךָ לְחֶק-עוֹלָם כָּל-טְהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכֵל אֹתוֹ:

תְרוּמַת מִתְנֶם לְכָל תְּנוּפֹת. היינו שוק התרומה שהוא מתנה מישראל כמו שכתבתי לעיל. וזהו משמעות לכל תנופות. שמצטרף עם התנופות שהוא החזה שעיקרו בתנופה כמו כל החלב.

כל טהור בביתך. אפילו נשים ועבדים ושפחות. ועיין פסוק י"ג שיש לפרש בביתך גם למטה פירוש כל טהור בביתך יאכלו אותו. ואשמעינן המקרא דרשאי להביאו מבהמ"ק לביתו לירושלים. ואין בזה הורדת הכבוד.

פרק יח, יב

יבֵּלֵךְ חֶלֶב יִצְהָר וְכָל-חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר-יִתְּנוּ לֶה' לְךָ נְתִיתִם:

כל חלב יצהר וגו' ודגן. לדעת רש"י ותוס' אינו אלא חמשת המינין. ויותר מאלו אין תרומה מהתורה כלל. ולשיטת הרמב"ם והיא שיטת גאוני קדמאי פירוש תירוש הוא משקה גפנים ויצהר הוא שמן שאינו מידגן. ודגן משמעו כל דמידגן ונכלל בזה פרי אילן ומיני קטניות לאפוקי ירקות ועיין מה שכתבתי בהעמק שאלה סי' קכ"א. ועיין להלן פסוק י"ט.
ראשיתם אשר יתנו לה'. שכך היה מנהג בישראל גם לבד המצוה כדי לברך את הכרי. ועיין להלן כ"ד. ועיין עוד בספר דברים י"ח ד'.

פרק יח, יג

יג בְּכֹרֶי כָּל-אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-יִבְיֹאוּ לֶה' לְךָ יִהְיֶה כָּל-טְהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֵנוּ:

כל אשר בארצם. לדעת רש"י ותוס' ריבה הכתוב כל שבעת המינים. ולדעת הרמב"ם להיפך דייק הכתוב דוקא שבח הארץ שהוא ז' מינים.

אשר יביאו לה'. כדין ביכורים.

כל טהור בביתך יאכלנו. ולא כתיב זה הלשון גם בתרומה. אלא כמו שכתבתי (פסוק יא) שבא להשמיענו שרשאי לאכלו גם בביתו ולהביא מבהמ"ק לביתו. משום הכי נצרך להשמיענו כמו כן בביכורים שעולה על המצוות. מה שאין כן בתרומה.

פרק יח, טו

**טוּכַל-פֶּטֶר רָחֵם לְכֹל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לֵה' בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה-לָךְ אַךְ פְּדָה תִּפְדֶּה
אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר-הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה :**

אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה. לא פירוש הכתוב כאן דדוקא הזכר ודוקא בהמה ולא חיה. דאחר שפירש הכתוב אשר יקריבו לה'. וזה כבר נתפרש במקום אחר מזה למדנו מה שאינו קרב לה' אינו לכהנים.

הבהמה הטמאה. היינו פטר חמור לבד. וכתוב בהמה טמאה בכלל מכאן שנינו בתוספתא בכורות פ"א, ב' ר' מאיר אומר כל המקיים מצות פטר חמור מעלין עליו כאלו קיים מצות בהמה טמאה כולה וכל המבטל מצות פטר חמור מעלין עליו כאלו ביטל מצות בהמה טמאה כולה.

פרק יח, טז

**טזוּפְדִיּוֹ מִבֶּן-חֲדָשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָךְ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה
הוא :**

בערך. בערך שמבן חודש שהוא חמשת שקלים בזכר. ועיין מה שכתבתי בפ' במדבר (ג), (מז).

פרק יח, יז

**יזאֶךְ בְּכוֹר-שׁוֹר אוּ-בְכוֹר כֶּשֶׁב אוּ-בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת-דָּמָם תִּזְרַק עַל-
הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-חֲלָבָם תִּקְטִיר אֲשֶׁה לְרִיחַ נִיחֹחַ לֵה' :**

או בכור כשב. כבר ביארנו בספר ויקרא (א, י) דכשב הוא מן כשבים. ולא כמו כבש שהוא דוקא בן שנה.

פרק יח, יח

יח וּבְשָׂרָם יִהְיֶה-לָךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׂוֹק הַיָּמִין לָךְ יִהְיֶה :

וכשוק הימין לך יהיה. הדרש ידוע. ולפי הפשט דייק הכתוב שבכור הוא מתנה מישראל כשוק התרומה, ולא כחזה התנופה שהוא מתנה מאשי ה', כמו שכתבתי (פסוק ט).

פרק יח, יט

יט כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני-ישראל לה' נתתי לך ולבניך ולבנותיך אתך לחק-עולם ברית מלח עולם הוא לפני ה' לך ולזרעך אתך:

כל תרומת הקדשים וגו'. אף על פי שלא נתחייב לתרומה כי אם אחר שנתמרח. מכל מקום אם הופרש תחלה הרי נפטר הכרי ונעשה תרומה והוא ניתן כהן. וזהו **כל תרומות הקדשים** אף על גב שאינו בחיוב, מכל מקום אם ירימו בני ישראל לה' נתתי לך.

(הרחב דבר:) וכבר הראנו לדעת (פסוקים, יב, כד) עפ"י הירושלמי והובא בתוס' ב"מ די"ב שכך היה מנהג בישראל להפריש תרומה עד שלא נעשה כרי. עוד יש לדעת דשיטת הראב"ד ובעל כפתור ופרח דאין חיוב לתרום אלא דגן תירוש ויצהר כפרש"י ותוס'. אבל אם הפרישו משארי מינין הוי תרומה מהתורה דלא כתוס'. ושיטה זו מתבארת בארוכה בביאור על הספרי בס"ד והכי פשטא דפסוק בדהי"ב (לא, ה) שבימי יחזק' המלך הרבו בני ישראל להביא כל תבואות שדה ומפרש בנדרים (נה, א) שהוא פירות האילן וירק. ואי איתא דאינו תרומה כלל מהתורה. מהיכי תיתי להוסיף מה שאין לו זכר בתורה. והרי בעיסה לא מצינו שהחמירו בעיסה שאינה מחמשת המינים אלא למדו מזה המקרא דאפשר לתרום אף על פי שאינו בחיוב. וכיוצא בזה פירשנו לענין מעשר בהמה בפ' נשא ה' י' ובפ' שלח בשעירי עבודה זרה ט"ו כ"ה).

ברית מלח עולם היא. כמו מלח שהוא בא להמתיק המאכל אם נשמרים בו שלא יהא יותר מן הצורך, אבל אם משתמשים בו שלא במדה הדרושה הרי זה מקלקל המאכל. כך ברית כהונה אם משתמשים כראוי הרי זו זכות גדולה, ואם משתמשים שלא כראוי ה"ז משחית הנפש. וכדאיתא ביומא סוף פרק בא לו (עב, ב) דלהכי כתיב בכהונה זר וקרינן זר אם זכה – נזר, ואם לא זכה - זרה הימנו.

פרק יח, כ

כויאמר ה' אל-אֶהְרֶן בְּאַרְצָם לֹא תִנְחַל וְחֶלֶק לֹא-יְהִי לָךְ בְּתוֹכָם אֲנִי חֶלְקָךְ וְנִחְלַתְךָ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וחלק לא יהיה לך. היינו ביזה במלחמה שהוא אינו לפרנסה רק לתענוגי בנ"א. גם זה לא שייך לכהני ה'. ומפרש המקרא. **אני חלקך - הנאתך** הוא בעבודת ה' ובשקידת התורה. ואין אהבה כאהבת ה' ואהבת התורה כדתניה באבות דרבי נתן פכ"ח א. וכל הנאות חיצוניות המה מפריעות הנאת הנפש. ועל זה ניתן מתנות כהונה כדי שיהיו פנוים לאהבת ה' וכמאמר מלאכי (ב, ז) בכהנים אשר דבר ה' יבקשו מפיהו. ובדהי"ב (לא, ד) כתיב למען יחזקו בתורת ה'.

ונחלתך. מה שאתה מוכרח לחיי בשרים.

בתוך בני ישראל. היינו כ"ד מתנות כהונה שהמה רובם חייתי דברייתי ההכרחיים. ומשום הכי הקדים הכתוב חלקך לנחלתך. לא כתחלת המקרא. כדי שיהיה במשמע נחלתך למעלה ולמטה. היינו למעלה. אני חלקך ונחלתך. העסק בעבודת ה' היא פרנסתם. וגם השגחתו ית' עליהם להצליחם וכדאיתא בעבודה זרה ספ"א (יט,ב) כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין. וקאי גם למטה ונחלתך בתוך בני ישראל וכמו שכתבתי. מה שאין כן חלקך. אינו אלא מתענג על ה'. כ"ז כתיב בפרשה זו בכהנים. אבל בלויים אל כתיב להלן אלא שלא ינחלו ונחלה. מה שאין כן צרכי התענוגים שהרי אין הלויים מיוחדים בא"י לפרישות יותר מישראל. ועיין מה שכתבתי בספר דברים י' ט' בפסוק על כן וגו'. ושם (י"ח א-ב) דבשנת הארבעים כשבאו לארץ מואב וקבלו עליהם שם עול הפלפול והתלמוד. שם כתיב על כן לא היה ללוי חלק ונחלה יע"ש. שכשם שהיה עבודה מביאה לידי אהבת ה' לכהנים כך היה התלמוד מביא לידי אהבת ה' ללויים. וכמבואר בספר דברים כמה פעמים.

פרק יח, כא

כא וְלִבְנֵי לֹוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל-מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה חֶלֶף עֲבֹדְתָם אֲשֶׁר-הֵם עֹבְדִים אֶת-עֲבֹדַת אֱהֱל מוֹעֵד:

ולבני לוי וגו'. זה הדבור נכלל בדבר ה' לאהרן. ולהשלמת פסוק ו' ואני הנה לקחתי את אחיכם הלויים וגו' ופירשנו שאמר ה' לאהרן שהלויים מחויבים להיות לו לעזר. ועדיין יאמר אהרן הלא המה מוכרחים לעסוק בצרכי החיים. והאיך יבאו לבהמ"ק וכמו שהיה באמת בימי נחמי' הפחה שנסתלקו מבהמ"ק לצרכי פרנסה. על זה הוסיף ה' הנה כבר נתתי חלקם בארץ בלי יגיעה ועבודה בארץ.

חלף עבודתם וגו'. לא כמתנות כהונה שמופרשים מתחלה לגבוה ומשלחן גבוה אתי לכהנים. אלא מתחלה לא בא המעשר רק חלף עבודתם וגו'.

פרק יח, כב

כב וְלֹא-יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-אֱהֱל מוֹעֵד לְשֵׂאת חֲטָא לְמוֹת:

ולא יקרבו וגו'. גם עבור זה שהם שומרים שלא יקרבו וגו'.

לשאת חטא. אם יקרבו לעבודת הלויים.

למות. אם יקרבו לעבודת הכהונה.

פרק יח, כג

כְּגֹעֲבַד הַלֹּוֹי הוּא אֶת-עֲבַדַּת אֱהֵל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עֹנֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה:

ועבד הלוי הוא וגו' והם ישאו עונם. העבודה אינה בכל הלויים יחד בבהמ"ק אלא משמרות משמרות והיינו משמעות הוא. המשמר המיוחד בזמנו שיעבוד. אבל מכל מקום כולם בכלל.

והם ישאו עונם. של ישראל על הקרב אל מקדש וקדשיו שלא לצורך, או אפילו לצורך כמו בשעת הקרבת קרבן, אלא שלא נזהר בכבוד ומורא כראוי. מחמת שאינו רגיל ואינו יודע איך להזהר. וכמו שכתבתי לעיל ח' פסוק י"ט עפ"י הירושלמי תענית פרק ד'.

חֻקַּת עוֹלָם לְדוֹרוֹתֵיכֶם. באשר בסמוך הוסיף המקרא ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה. מבואר שלא משום עבודה לחוד הגיע להם סך עצום כזה מעשר מתבואת הארץ. אלא משום שלא ינחלו נחלה. הרי חלקם בארץ ביד כל ישראל. ואין ישראל נותנים ללויים אלא הטורח של עבודת הארץ. וא"כ הייתי אומר דמצות מעשר אינה אלא בשעה שאין ללויים קרקע בא"י. אבל בעת שאין חלוק בין ישראל ללויים באחוזת הארץ שוב אין להם מעשר. וכמו בבית שני שלא נתחלק הארץ והיה ללויים ג"כ שדה עבודה כמו שכתבתי בס' נחמיה (יג,י) ויברחו הלויים איש לשדהו. [והפלא על תוס' כתובות דכ"ו א' ד"ה בתר. שכתבו דגם בבית שני לא היה לכהנים קרקעות] וקרוב לומר דמשום הכי סירבו מליתן מעשר עד שהחזירים נחמי' בחזקת היד ועל זה בא הפסוק לפרש חקת עולם לדורותיכם. דמעשר הוא חק עולם בשביל עבודת הלויים בבהמ"ק והרי זה ככל מצות שיש להם טעם. ומכל מקום גם בבטול הטעם המצוה במקומה עומדת בתורת חק כמו שכתבתי כמה פעמים. אלא ממילא בני ישראל לא ינחלו נחלה. בעת חלוק הארץ כמו בימי יהושע וחלוקה דלעתיד, אז אין ללויים לקבל נחלה בתוך בני ישראל.

פרק יח, כד

כִּדְכִי אֶת-מַעֲשֵׂר בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לָהּ תְּרוּמָה נְתַתִּי לְלוּוִים לְנַחֲלָה עַל-כֵּן אָמַרְתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה:

כי את מעשר בני וגו' על כן אמרתי וגו'. בא הכתוב לפצות דעת הלויים שלא יחשבו עצמם כחם גרוע מכל שבט. דאף על פי דמעשר מכל התבואות הוא מרובה מחלק כל שבט במעט. שהרי ישראלים לא נטלו בארץ אלא חלק י"ב. וגם הפרישו חמישית מתבואתם. היינו מעשר שני או מעשר עני ג"כ. מכל מקום בזה כחם גרוע, שהרי אין החיוב להפריש אלא מתבואה שנתמרחח. והרי יכולים לפטור עצמם בכמה אופנים כידוע בגמרא. וא"כ אינם בטוחים בחלקם. על זה אמר המקום ב"ה. **כי את מעשר בני ישראל**

אשר ירימו לה' תרומה. לא דוקא מידגן לבד חייב במעשר אלא רק אם ניתרם תרומה לה' אפילו קודם שנתמרח כבר נתחייב במעשרות, דתרומה קובעת למעשר. וזה היה ידוע דישראל נהגו לתרום באשר בטחו בזה שתהיה ברכה בגורן כמו שכתבתי לעיל (פסוקים: יב,יט). וממילא יהיו חייבים במעשר. ע"כ אמרתי וגו'. שאין להם להתרעם על זה.

פרק יח פסוק כו

כּוּ וְאֵל-הַלּוּיִם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי-תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֵתֶם בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרְמַתֶּם מִמֶּנּוּ תְרוּמַת ה' מַעֲשֵׂר מִן-הַמַּעֲשֵׂר: בְּנַחֲלַתְכֶם. שהוא נחלה שלכם בארץ. והרי הכהנים בכלל הלוים ע"כ והרמתם וגו'.

פרק יח, כז

כז וְנִחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כְּדָגַן מִן-הַגֶּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן-הַיֶּקֶב:

ונחשב לכם תרומתכם. לנדיבות ולזכות. כמו כדגן מן הגורן. דתרומה שישראל נותנים לפני עקירת הגורן אין בזה נדיבות. שהרי מחשבים שתהיה להם בשביל זה ברכה בגורן עד שבאים לעשר ולמוד וההכרח להתפלל אז כדאיתא בפ"ג דב"מ (מב,א) ההולך למוד את גרנו כו'. וכן הלוים שמעשרים בדבר המדוד ואין תקוה להם לברכה. מכל מקום אין זה נדבה שהרי מקבלים מעשר ויכולים לחשוב שאין הצווי לקבל כי אם חלק פחות מעשר. אבל מי שנותן תרומה לאחר שכבר נעשה גורן. ה"ז נדיבות הלב. ואמר המקום שנחשב ללוים כמו שהם נותנים דגן מן הגורן ולא כמו שמקבלים בפחות חלק ממעשר.

פרק יח, כח

כח כֵּן תְּרִימוּ גַם-אֶתֶם תְּרוּמַת ה' מִכֹּל מַעֲשְׂרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת-תְּרוּמַת ה' לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן:

כן תרימו וגו' מכל מעשרותיכם וגו'. אם ניתן מעשר קודם שניתרם תרומה גדולה שהישראל מחויב. הרי גם אתם מחויבים ליתן תרומת ה'.

ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן. ונתתם אותה לאהרן מיבעי. שהרי מיירי בתרומת ה'. והנה בגמרא סנהדרין (צ,ב) איתא דממקרא זה יש ללמוד שתחית המתים מהתורה. מדכתיב לאהרן הכהן. והלא לא נכנס לא"י אלא מכאן שעתידי לעמוד ויתנו לו תרומה ולכאורה קשה הא כמו כן יש ללמוד ממקרא הקודם (פסוק יב) כל חלב יצהר וגו' אשר יתנו לה' לך נתתים. והוא מדבר לאהרן הכהן. אלא צ"ל שאין מזה ראייה שאין צריך לפרש לך ממש. אלא לכל זרעו. וא"כ היאך מוכח מזה המקרא הכי. ונראה שהיה קשה

להגמרא לפרש האי קרא ליתן לכהנים זרע אהרן. דא"כ כולו מיותר. דכבר ידענו מריש הפרשה דחלב יצהר ותירוש ודגן והיינו תרומה הוא לכהנים וגם לשון תרומת ה' ודאי מיותר כמו שכתבתי.

אלא הכי פירושו דמזה התרומה יתן תרומת ה' לאהרן שהוא כהן גדול בעצמו. שהרי תרומה הבא ממעשר ראוי להיות במעלה מתרומה גדולה. דמעשר טבל קדוש מטבל חולין דלא גרע מעשר מלקט שכחה ופאה דאיתא בתמורה (כה,א) לשון קדושתו בידי שמים, ועיין עוד להלן פסוק ל'. וא"כ התרומה שבא מן המעשר היא במעלה משאר תרומה. ומצוה ליתן ממנו לכהן גדול עצמו. ואי כתיב ונתתם אותה הו"א דדוקא לכהן גדול עצמו. ואי כתיב ונתתם אותה ה"א דדוקא לכהן גדול ולא להדיוט. משום הכי כתיב ונתתם ממנו ודאי כשר גם לכהן הדיוט אלא שראוי לנהוג בו קדושה יתירה וליתן ממנו לכהן גדול עצמו. ומזה למדה הגמרא דאהרן בעצמו יקבל. ולפי הפשט ה"ה כל כה"ג.

פרק יח, כט

כט מכל מתנותיכם תרימו את כל-תרומת ה' מכל-חלב את-מקדשו ממנו:

מכל מתנותיכם. הוסיף הכתוב שאפילו מה שיתן ישראל באופן שאינו מחויב עפ"י דין. ומשום הכי מיקרי מתנותיכם. מכל מקום תרימו את כל תרומת ה'. והיינו אם הקדים ישראל ליתן מעשר עד שלא ראה פני הבית רק אחר דאידיגן מכל מקום חייב ליתן את כל תרומת ה'. היינו בין תרומה בין תרומת מעשר. והיינו סוגי' דביצה (יג,ב) וכמו שכתבו התוס' שם.

מכל חלבו את מקדשו ממנו. עוד יש אופן שמעש מיקרי מתנה. היינו שיתן ישראל חלק המעשר מכל תבואה שיש לו מן המובחר גם על שאינו מובחר. מה שבאמת אין חוב כי אם ליתן מכל תבואה כמו שהיא מכל מקום את מקדשו ממנו. הרי הלוי צריך ליתן תרומת מעשר ממנו. ולא מן הגרוע. ואינו יכול לומר דהישראל לא עשה אלא בשבילו ולא בשביל חלק הכהן.

פרק יח, ל

לואמרת אלהם בהרימכם את-חלבו ממנו ונחשב ללוים כתבואת גרן וכתבואת יקב:

בהרימכם את חלבו ממנו ונחשב ללוים וגו'. דקודם שנתרם תרומת מעשר והרי הוא טבל. אינו דומה לטבל חולין. שהרי יש בו איזה קדושה כמו שכתבתי דמעשר טבל קדוש מטבל סתם. אבל לאחר שנתרם תרומת מעשר את חלבו כדין. אז המשויר כשאר דגן חולין ממש. לסחורה ולכל צרכי בני"א. ולא כתרומה לכהנים. דאף על פי שהן ממון כהנים

מכל מקום אינם עומדים אלא לאכילה ושתייה וסיכה ותנן בשביעית פרק ז' מ"ג שאין נושאים ונותנים בתרומה. מה שאין כן במעשר הרי הוא כדגן מן הגורן שהרי הוא חלקם בארץ. והיינו דדייק הפסוק ונחשב ללויים. והאי ללויים מיותר שהרי מדבר עמם. ונחשב לכם מיבעי. אלא הוא טעם, דבשביל דזה חלק הלויים בארץ משום הכי נחשב להם כתבואת גרן ויקב.

פרק יח, לא

וְאֹאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל-מְקוֹם אֲתֶם וּבֵיתְכֶם כִּי-שָׂכַר הוּא לָכֶם חֶלְף עֲבַדְתֶּם בְּאֶהָל מוֹעֵד:

ואכלתם אותו בכל מקום וגו', אפילו חלק האכילה שהיה אפשר לחשוב שהוא בא מחלק שהוא מרובה מחלקם בארץ כמו שכתבתי ונתן אך בעבור עבודת הלויים וא"כ יש לנהוג בהם מיהא איזו קדושה. משום הכי חזר ופירש דאפילו אכילה רשאים בבית הקברות. **כי שכר הוא לכם וגו'.** לא כמו מתנות כהונה שבאו במתנה מחלק גבוה, אלא בא בתורת שכר, ומשום הכי אין בזה שום קדושה.

פרק יח, לב

לֹא-תִשְׂאוּ עֲלֵיּוֹ חֹטֵא בְּהִרְיַמְכֶם אֶת-חֲלָבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת-קִדְשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא תִמּוֹתוּ:

ולא תשאו עליו חטא בהרימכם וגו'. דלפני הרימכם תרומת מעשר הרי מוזהרים הלויים שלא לטמא וגם לא יהיה נמכר בטבלם. כי כבר נתחייבו לתרומת מעשר. אבל בהרימכם את חלב ממונו. שוב לא תשאו עליו חטא. **ואת קדשי בני ישראל.** היינו עד שלא נתנם. **לא תחללו.** לא יקלו בלבם חשוב שגם המה קדושים. **ולא תמותו.** בהקלת כבוד במילי דקדושה. וכתוב אזהרה זו בלויים אף על פי שכמו כן הדין בישראל בטבל. מכל מקום הלויים מוזהרים יותר ע"ז.